

«Litt mer mannegreier»

*En studie av menns begrunnelser for å bli
vernepleiere*

Alexander Karstensen

Institutt for helse og samfunn
Medisinsk fakultet
Masteroppgave i helsefagvitenskap

UNIVERSITETET I OSLO

01.06.2015

«Litt mer mannegreier»

En studie av hvordan mannlige vernepleiere begrunner sitt utradisjonelle yrkesvalg, erfarer og fremstiller sitt kjønn i det kvinnedominerte yrke.

© Forfatter

2015

Tittel: «Litt mer manngreier» - en studie av menns begrunnelser for å bli vernepleiere

Forfatter: Alexander Karstensen

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Denne oppgaven har til hensikt å ta for seg hvilke normer for maskulinitet mannlige vernepleiere uttrykker når de begrunner sitt yrkesvalg, samt hvordan de fremstiller sitt kjønn i relasjon til sin arbeidskontekst.

Oppgavens formål er å frembringe mer kunnskap knyttet til hvordan menn opplever å arbeide i et kvinnedominert yrke som vernepleien, og i hvilken grad de bidrar til å støtte, eller utfordre et tradisjonelt kjønnsrollemønster.

Tematikken belyses gjennom empirisk datamateriale basert på 8 intervjuer med et utvalg mannlige vernepleiere. Oppgaven har et sosialkonstruktivistisk utgangspunkt, som forutsetter at kjønn er sosialt konstruert, og at mennesker former, iscenesetter, eller gjør kjønn gjennom sosiale kontekster. Betydningsfulle teoretiske inspirasjonskilder til denne studien er nyere kjønnsforskning, med hovedvekt på menn i kvinnedominerte yrker.

Forord

Til min kjære Maria.

Det er takket være deg denne oppgaven nå har fått sitt siste punktum.

Takk for all hjelp og din tålmodighet.

Nå skal du få din mann tilbake.

En takk rettes også til min veileder Kari Nyheim Solbrække.

Takk for at du hadde troen på meg og mitt prosjekt.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Bakgrunn for valg av tema	2
1.1.1	Personlig bakgrunn for valg av tema.....	3
1.1.2	Studiens temaer og problemstilling.....	4
1.2	Vernepleierutdanningen.....	5
1.2.1	Vernepleierens ferdigheter og kunnskapsbase	6
2	Teoretisk rammeverk.....	8
2.1	Kjønnsbegrepet	9
2.2	Menn og mannlighet i historisk perspektiv	11
2.3	Maskulinitet	14
2.3.1	Connells ulike maskulinitetsformer	15
2.3.2	Kritikk mot Connells teori.....	16
2.4	Maskulin endringspraksis	17
2.5	Umannlighet	19
2.6	Homososialitet	19
2.7	Identitet knyttet til kjønn	20
2.8	Omsorg	22
2.8.1	Omsorgsbegrepet.....	22
2.8.2	Omsorg i praksis.....	23
2.9	Forskning på menn i kvinnedominerte yrker.....	23
3	Metode.....	28
3.1	Kvalitativ metode	28
3.1	Hermeneutikk	29
3.1	Forforståelse	30
3.2	Kriterier og rekruttering.....	30
3.2.1	Informantene	31
3.3	Forskningsintervju	32
3.4	Tematisk analyse	33
3.4.1	Å gjøre seg kjent med dataene	33
3.4.2	Generere innledende koder.....	34
3.4.1	Søk etter temaer.....	35

3.4.2	Gjennomgang av temaer.....	35
3.4.1	Definere og navngi temaer	36
3.4.1	Rapportere funn.....	36
3.1	Kvalitetssikring av studien	37
3.1.1	Reliabilitet	37
3.1.1	Validitet.....	37
3.1.2	Reliabilitet og validitet i denne oppgaven.....	38
3.1.3	Etiske betraktninger.....	38
4	Å velge seg et kvinnedominert yrke.....	39
4.1	Fremstilling av yrkesvalg	40
4.1.1	Tilfeldigheter.....	40
4.1.2	Erfaring.....	45
4.1.3	Verdier.....	49
4.1.4	Vernepleien er annerledes	52
5	Menn som vernepleiere	54
5.1	«Litt mer manngreier»	54
5.1.1	Lett å være mann	54
5.1.2	Kjønnsblanding og rollemodeller.....	57
5.1.3	Kjønnsidentitet i vernepleien	60
5.1.4	Omsorgsfull, profesjonell og metodisk	63
6	Avslutning	67
	Litteraturliste	70
	Vedlegg I.....	76
	Vedlegg II.....	78

1 Innledning

Denne oppgaven ser nærmere på hvordan mannlige vernepleiere begrunner sitt utradisjonelle yrkesvalg, erfarer og fremstiller sitt kjønn i det kvinnedominerte yrke. Datamaterialet har bestått av 8 intervjuer av menn som har valgt å utdanne seg til å bli vernepleiere. Oppgaven har til hensikt å belyse hvorfor noen menn gjør et så utradisjonelt valg som å studere til å bli vernepleiere.

Fellesorganisasjonen (heretter kalt FO) er arbeidstakerorganisasjonen for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere. Som utdannet vernepleier blir man autorisert helsepersonell etter lov om helsepersonell. I følge FO skal utdannelsen kvalifisere til å kunne utføre miljøarbeid, habilitering- og rehabiliteringsarbeid i samhandling for mennesker som har fysiske, psykiske og/eller sosiale funksjonsvansker. Mennesker med psykisk utviklingshemming står som en sentral målgruppe innen vernepleiefaglig arbeid (FO, 2013).

Tall fra statens autorisasjonskontor for helsepersonell (heretter kalt SAK) viser at det i september 2013, var totalt 15 336 autoriserte vernepleiere i Norge. Av disse var 12 195 kvinner og 3 141 var menn. I 2013 ble 176 menn utdannet vernepleiere av totalt 810. Prosentandelen menn som velger å bli vernepleiere har ligget på ca. 20 % de siste 20 årene (SAK, 2013).

I tråd med likestillingens vekst i Norge er det gjort en rekke forskning på menn i kvinnedominerte yrker de siste tiår, med unntak av menn i vernepleien. Økt forståelse for hvorfor menn har valgt seg til dette yrket og hvordan de opplever å være vernepleiere, vil kunne bidra med å belyse hvordan man kan gå frem å rekruttere flere menn til yrket.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Norge har et av OECD-landenes mest kjønnsdelte arbeidsliv, dett blir kalt «det norske paradoks» (Birkenlund & Petersen, 2010). Samtidig har Norge nådd langt i likestillingsarbeidet og ifølge FN blir landet vårt vurdert som et av de beste landene for kvinner å bo i (Birkenlund & Petersen, 2010). ser Norge på seg selv som et av verdens mest likestilte land i henhold til kjønn. Kvinner velger i dag å innta tradisjonelle mannsyrker oftere en før. Norske menns studie- og yrkesvalg viser liten tegn til endring (Karlsen, 2011). Det har blitt akseptert at kvinner deltar i det norske arbeidsmarkedet. I dag tar flere kvinner enn menn høyere utdanning (Hansen & Mastekaasa, 2010), og rundt halvparten av sysselsatte i Norge er kvinner (Birkenlund & Petersen, 2010).

Vernepleieryrket er et av «velferdsstatens yrker». Dette er fordi den bidrar med å ivareta deler av et offentlig velferdstilbud (Leseth & Solbrække, 2011). Utdannelsen er ikke mer litt i overkant av 50 år. Basert på tallene fra SAK hvor det som nevnt vises at ca. 80 % av vernepleierne i Norge er kvinner, kan vi fastslå at yrket er kvinnedominert.

Holdningen om at kvinner og menn i vestlige samfunn har lik innflytelse, ansvar, økonomi, respekt og andre samfunnsmessig goder er stadig i vekst. I mange norske hjem i dag er det likevel slik at mannen er husholdets økonomiske hovedforsørger, og kvinnen er den primære omsorgsgiveren (NOU 2008:6). Denne fordelingen stod også sterkt i samfunnet på 1950- og 60-tallet, og virker ikke å være helt oppløst (Karlsen, 2011). Til tross for at det ikke finnes eksplisitte hindringer for at kvinner og menn kan velge det de ønsker å arbeide med, eksisterer det i følge Karlsen (2011) fremdeles uformelle barrierer i kraft av normer om «riktig» oppførsel blant norske kvinner og menn. Dog kan det imidlertid virke som at disse normene og forventningene har endret seg mindre for menn, enn hva det har for kvinner. De siste tiårene har det blitt gjennomført en rekke samfunnsmessige tiltak som for det meste vært rettet mot å få kvinner ut i arbeid, og i bedre lønnede yrker. Tiltak rettet mot menn til å velge å ta større del i omsorgsarbeid både for sine egne barn og i arbeidsmarkedet er et relativt nytt fenomen. Karlsen (2011) argumenterer imidlertid for at det er en økende aksept i samfunnet for at menn utfører omsorgsarbeid. Dette er i særlig grad gjeldene i form av andelen menn som tar ut fedrekvote. Uttaket av pappapermisjon har økt betraktelig siden innføringen av ordningen i 1993 (LDO, 2009). Ordningen kan dermed se ut til å fungere etter sin hensikt, hvor hensikten har vært var å øke aksepten for at menn ikke bare fungerer som

lønnsarbeidere, men også som omsorgspersoner som bidrar til arbeidet i hjemmet. I følge Karlsen (2005) viser internasjonal forskning at menn som deltar i omsorgen for sine barn, vil endre sine egne forestillinger om hva som er maskulint og mandig (Karlsen 2011).

1.1.1 Personlig bakgrunn for valg av tema

Da jeg fullførte videregående skole i 2003 var jeg uten en plan for hva jeg skulle gjøre videre i livet. Etter å ha jukset meg til status som «ikke tjenestedyktig» av det forsvarret, var jeg i behov av en inntekt. En kamerat jobbet i kommunen. Det var et leilighetskompleks hvor det bodde 4 voksne med ulike utviklingshemmingsdiagnoser og autisme. Han snakket godt om både arbeidsmiljøet og selve arbeidet som ble gjort i boligen og jeg ble interessert. Jeg ble så innkalt til intervju og samme ettermiddag fikk jeg jobb som hvilende nattevakt.

Arbeidsmengden økte med tiden og jeg trivdes godt og opplevde å føle mestring knyttet til jobben. Det skulle vise seg at dette skulle bli min yrkesrettede fremtid.

I de 3 følgende år arbeidet jeg med mennesker med ulike former for bistandsbehov, før jeg i 2006 startet på vernepleierutdanningen ved høgskolen i Nord-Trøndelag. Ledelsen ved høgskolen bemerket antallet menn i vernepleiekullet og informerte om at det ikke hadde hatt så mange menn i et kull med vernepleierstudenter tidligere. Ved starten av studiene jobbet jeg jobb som ekstravakt ved en psykiatrisk avdeling på sykehuset i Namsos. Her arbeidet både kvinner og menn og det var en jevn fordeling mellom kjønnene. Menn ble strategisk plassert sammen med de «tyngste» pasientene. Dette fordi menn kunne stå imot fysisk utfordrende og eventuell voldelig atferd. Siden 2003 har jeg arbeidet side om side med mange menn i helse- og omsorgssektoren. Dog har jeg i grunn ikke reflektert så mye rundt at yrket er kvinnedominert, men i løpet av min tid på mastergradsutdanningen i helsefagvitenskap har jeg blitt nysgjerrig på om hvordan normer knyttet til kjønn har betydning for vernepleiefaget, og i så fall hvordan dette konkret kommer til uttrykk. Dette undersøkes nærmere i denne oppgaven, ved å se nærmere på 8 menns fortellinger om hva som gjorde at de tok skrittet og søkte vernepleierutdannelsen.

1.1.2 Studiens temaer og problemstilling

Som følge av at antall kvinnelige vernepleierstudenter i dag er ca. 80 % (SAK, 13) regnes menn som en kjønnsminoritet i både utdanningen og yrkessammenheng. En stor del av kunnskapen og ferdighetene som utformer vernepleieryrket preges av feminine konnotasjoner, som for eksempel stell og omsorg. På grunn av historiske og tradisjonelle forhold som har knyttet helse-, omsorg-, og sosialt arbeid til kvinner, kan vernepleieryrket ses som et kvinneyrke. Mannlige vernepleiere bryter derfor med den dominerende forestillingen om hva menn forventer å gjøre ved at de bryter med ukonvensjonelle bestemmelser og forventninger angående hva som er et «riktig» yrkesvalg for norske menn.

Denne studien sikter til å få innsikt i hvordan mannlige vernepleiere i Norge erfarer og gir mening til det å velge seg inn i og arbeide innenfor et kvinnedominert yrkesfelt. Formålet er å få økt kunnskap om menns tilstedeværelse i og erfaring med vernepleierfaglig yrkespraksis. Dermed stilles følgende spørsmål problemstilling:

Hvilke normer for maskulinitet uttrykker mannlige vernepleiere når de begrunner sitt yrkesvalg, og hva kan dette si om betydningen av kjønn i vernepleierfaglig yrkespraksis og arbeidsmiljø?

En sosialkonstruktivistisk tenkemåte knyttes til denne oppgaven, hvor kjønn forstås som sosialt konstruert i historisk og kulturell kontekst. Et slikt perspektiv innebærer at kjønn er noe vi gjør snarere enn noe vi er. Dette perspektivet løftes frem i teori kapitlet i oppgaven. Som følge av at maskulinitet ofte kommer tydeligst frem når den blir problematisert (Lorentzen, 2006), sikter oppgaven til å gi en økt forståelse for hvorfor og hvordan menn søker seg til vernepleieryrket. Studien ser også på hvordan informantene opplever å være i et kvinnedominert arbeidsmiljø og hvilke erfaringer de har knyttet til sitt «kjønn». På denne måten kan studien være et bidrag til å muliggjøre en økt forståelse om hvordan man kan gå frem for å rekruttere flere menn til dette yrket.

1.2 Vernepleierutdanningen

Da arbeidet med denne oppgaven startet i september 2013, fantes det 15 336 autoriserte vernepleiere i Norge. Disse jobber i ulike deler av velferdstjenestene, som tjenestene til personer med utviklingshemning, kommunale hjemmetjenester, dagtilbud eller i spesialisthelsetjenesten, rusomsorgen, psykisk helsevern, eldreomsorgen, funksjonshemning, asylmottak, i ulike deler av skole- og undervisningssektoren og i kriminalomsorgen. De nevnte tjenestene er i regi av den norske velferdsstaten. Vernepleieren har ulike profesjonelle arbeidsoppgaver, i hovedsak innenfor direkte arbeid med «brukere», råd og veiledning til kollegaer og samarbeidspartnere, administrasjon, ledelse, undervisning, fagutvikling/forskning (FO, 2013). Overlege Ole B. Munch jobbet på Emma Hjorts hjem og regnes som vernepleierutdanningens grunder. Han pekte på behovet for kvalifisert personell til det krevende arbeidet det var å bedre livssituasjonen for personer med utviklingshemning, eller «*åndssvakomsorgen*» som det kunne hete den gangen. Munch mente at det var behov for en utdanning med fokus på kunnskaper om menneskers sosiale, psykologiske og fysiske behov. Pedagogiske emner burde også ha en sentral plass i et slikt arbeide. I 1963 ble vernepleierutdanningen formalisert av Sosialdepartementet. Normalisering, integrering og brukervedvirkning er begreper som har siden den gang vært sentrale elementer innen vernepleierfaget. Dette har videre ført til endringer i vernepleierutdanningen og dens kunnskapsgrunnlag gjennom historien. Vernepleieren kan derfor sies å ha bred kompetanse, og evner til å yte tjenester til flere brukergrupper (FO, 2013).

Det foregikk en reform på 1990-tallet hvor helse- og sosialtjenester gjennomgikk en omlegging. Reformen hadde røtter i humanistiske og politiske idealer som ville bryte ned de uønskede skillene mellom funksjonshemmede og andre mennesker med ulike former for bistandsbehov. De grunnleggende tankene som ligger bak denne reformen var integrering, deltagelse, medvirkning/selvbestemmelse og likeverd (FO, 2013).

Gjennom vernepleierutdannelsen mottar studenten generell kunnskap om samfunnet og hvordan forvaltningen og strukturen fungerer i offentlige tjenester. På denne måten forberedes studenten på å arbeide med mennesker med ulike funksjonsvansker og bistandsbehov (FO, 2013). Vernepleiere er i dag en etterspurt yrkesgruppe i offentlig sektor hvor de samarbeider tett med andre yrkesgrupper, tjenestemottakere og deres foresatte.

1.2.1 Vernepleierens ferdigheter og kunnskapsbase

En bachelorgrad i vernepleie tilbys ved flere høyskoler over hele Norge, og graden kan fullføres på fulltid i 3 år eller på deltid i 4 år. Fagets rammeplan beskriver utdanningens innhold, omfang, og angir mål og formål med utdanningen. Videre gir den også retningslinjer for utdanningens organisering og vurderingsordninger. En fagplan utarbeides av den enkelte høyskole, og viser hvordan de velger å organisere og tilrettelegge studieløpet for deres studenter. Det fokuseres på at studenten skal kvalifiseres for direkte brukerrettet arbeid og tverrfaglig samarbeid. Det kan være forskjell på fagplanenes organisering og innhold på de ulike høyskolene, men alle har sitt utgangspunkt fra innholdet i rammeplanen som er bygget opp av samfunnsvitenskapelige, juridiske, psykologiske, pedagogiske og helsefaglige emner. Samt miljøarbeid og habilitering- og rehabiliteringsarbeid (FO, 2013).

Vernepleierens yrkesetikk er å finne i yrkesetisk grunnlagsdokument som er utgitt av FO. Dokumentet slår fast at vernepleieres yrkesutøvelse er basert på humanistiske og demokratiske verdier. Et overordnet mål i vernepleierfaglig praksis er å bidra til at mennesker, man yter bistand til oppnår høyest mulig grad av livskvalitet. Utgangspunktet til en vernepleier er å fremme den enkeltes ressurser i arbeid med tilrettelegging. På denne måten kan vernepleieren bidra til å utvikle, vedlikeholde ressurser, forebygge funksjonssvikt, og øke den enkeltes livskvalitet. Lov om helsepersonell § 4 om forsvarlighet er sentralt for vernepleierens yrkesutøvelse, og understreker nettopp dette;

«Helsepersonell skal utføre sitt arbeid i samsvar med de krav til faglig forsvarlighet og omsorgsfull hjelp som kan forventes ut fra helsepersonellens kvalifikasjoner, arbeidets karakter og situasjonen for øvrig. Helsepersonell skal innrette seg etter sine faglige kvalifikasjoner, og skal innhente bistand eller henvise pasienter videre der dette er nødvendig og mulig. Dersom pasientens behov tilsier det, skal yrkesutøvelsen skje ved samarbeid og samhandling med annet kvalifisert personell.»

(Lov om helsepersonell § 4)

Den helsefaglige kompetansen til en vernepleier sammensatt. Blant annet har vernepleieren kompetanse til å håndtere og administrere legemidler. Sentralt står også kunnskapen og ferdighetene i forhold til pleie, omsorg og psykisk helsearbeid. I tillegg innehar de også spesiell kunnskap om hvordan ulike funksjonshemninger kan gjøre personer mer sårbare overfor somatisk sykdom, psykiske problemer og hvordan man eventuelt kan identifisere disse. Den helsefaglige kompetansen er også et viktig grunnlag for vernepleierens analytiske ferdigheter, ettersom vernepleieren også innehar bred kunnskap og ferdigheter innen kartlegging av behov (FO, 2013).

2 Teoretisk rammeverk

I dette kapitlet fremstilles oppgavens teoretiske rammeverk som danner grunnlaget for analysen av datamaterialet. Teoriene er valgt ut på bakgrunn av hva studien ønsker å belyse. Disse vurderingene ble gjort i forkant av datainnsamlingen, samtidig har flere teoretiske innfallsvinkler kommet underveis i analyseprosessen for å kunne belyse noen av studiens funn på en holdbar måte.

Menn som har valgt å bli vernepleiere kan sies å ha gjort et utradisjonelt valg av yrke. Ved å se på menns begrunnelser for yrkesvalg i et sosialkonstruktivistisk perspektiv og derav hvordan «kjønn gjøres», åpner det for å studere hvordan mannlige vernepleierne konstruerer sitt kjønn. En samfunnsvitenskapelig forståelse av begrepet "kjønn" blir presentert i kapittel 2.1. For å kunne forså samfunnets strukturelle betingelser knyttet til menn og kvinner, og hvorfor vi den dag i dag har ulike forventninger og normer til menn og kvinner. Presenteres i kapittel 2.2 et historisk riss over menn og mannlighet som enkelte historiske orienterte teoretikere trekker frem i litteraturen. På bakgrunn av at det fokuseres spesielt på menn i denne oppgaven, trekkes begrepet «maskulinitet» frem i kapittel 2.3 og kapittel 2.3.1 viser til Connells ulike maskulinitetsformer. Et kritisk syn på Connells teorier fremstilles i kapittel 2.3.2. Maskulin endringspraksis synliggjøres i kapittel 2.4. Sentrale begrep i oppgaven som «umannlighet» og «homososialitet» presenteres i kapittel 2.5 og 2.6. Identitet knyttet til kjønn blir tydeliggjort i kapittel 2.7. Vernepleieryrket er en helse- og sosialfaglig yrkesretning hvor omsorg praktiseres aktivt, handler kapittel 2.8 om omsorgsbegrepet og dets utvikling fra begrep til teoridannelse. Denne oppgaven er inspirert av tidligere studier som gjort på menn i andre kvinnedominerte yrker. Dermed presenteres en rekke studier og deres funn i kapittel 2.9.

2.1 Kjønnsbegrepet

Den norske kjønnsforskeren Jørgen Lorentzen (2006) mener at kjønnsforskning har utviklet seg til et eget felt med teorier, debatter og tradisjoner. Dette har bidratt til en forsterkning av kunnskapsgrunnlaget rundt forståelsen av kjønn. Kjønnsforskning har til dels vært preget av felles innfallsvinkler til hvordan vi forstår kvinner, menn, seksualitet, maktens betydning i forhold til kjønn, ubevisste reproduksjoner av kjønnede forestillinger, undertrykkelse og marginaliserings dynamikk. I følge Lorentzen (2006) retter man innen dagens kjønnsforskning et kritisk og problematiserende blikk på menn og mannlighet. Det har bidratt med å bryte med en lang tradisjon innen forskningen, hvor menn har fått være det normale eller det nøytrale (Lorentzen, 2006). Den anerkjente kjønnsforskeren Hanne Haavind (2000) hevder at dersom man definerer kjønn kun som noe biologisk, vil blikket entydig rettes mot kropp og biologi (Haavind, 2000). I motsetning til den naturvitenskapelige kjønnsforståelsen, er fokuset på kjønn fra et samfunnsvitenskapelig ståsted i større grad knyttet til hvordan maskulinitet og femininitet spilles ut, gjøres og formes i samspill med samfunnets strukturelle betingelser (Solbrække & Aarseth, 2006).

I en tilnærming til kjønn hvor hensikten er å undersøke hvordan kvinner og menn både er og utvikler seg sosialt og som individer kan det engelske språket bidra med mer differensierte begreper enn det norske. I det engelske språket finner vi begrepene «sex» og «gender». Begrepet «sex» viser til det biologiske kjønn, og «gender» viser til kjønn som sosialt og kulturelt betinget (Svare, 2009). Ved å legge «gender» til grunn, vil man kunne se nærmere på hvordan man lever som menn og kvinner, hvordan man tenker, og ser seg selv i forhold til normer for maskulinitet og femininitet. Dagens samfunnsvitenskapelige perspektiv på kjønn er i stor grad basert på et slikt syn, nærmere bestemt kalt en sosialkonstruktivistisk forståelse av kjønn. Denne oppgaven benytter seg av et slikt perspektiv.

Den første samfunnsvitenskapelige teorien om kjønn tok utgangspunkt i begrepet *kjønnsroller*. Det ble med dette begrepet mulig å referere til kjønn som noe *sosialt* formet og ikke bare biologisk. I følge Solbrække og Aarseth (2006) er ikke kjønn bare knyttet til biologiske og psykologiske egenskaper hos menn og kvinner, men oppstår og er virksomt ved at den enkelte mann eller kvinne, på bakgrunn av sitt biologiske kjønn, sosialiseres inn i en kjønnsrolle. Denne sosiale konstruksjonen blir til både gjennom den primære sosialiseringen i familien, og i den sekundære sosialiseringen i samfunnet. En pådriver i utviklingen av den

nordiske kjønnsrolleforskningen og som ofte betegnes som en anfører i norsk kvinneforskning var den norske sosiologen Harriet Holter. Hun skrev sammen med sine nordiske kollegaer verket «*Kvinnors liv og arbete*» i 1963. Denne boken var et gjennombrudd for kjønnsrolleforskningen i de nordiske landene. Forskerne var inspirert av *strukturfunksjonalismen* som dominerte i store deler av samfunnsforskningen på denne tiden. Strukturfunksjonalismen mente at samfunnet består av ulike posisjoner, og at det til enhver posisjon var knyttet *normer* eller *forventninger* som angir hvordan menneskene i disse posisjonene eller funksjon skal opptre og handle. Arbeidslivet og familieliv er tydelige eksempler på at slike posisjoner eksisterer (Solbrække & Aarseth, 2006).

Den amerikanske sosiologen Talcott Parsons anslåes som strukturfunksjonalismens far. Han la vekt på at posisjonene i familiene og rollefordelingen var knyttet til kjønnenes ulike funksjoner i reproduksjonen. Mannen skulle ivareta de instrumentelle funksjonene som f.eks. å forsørge de andre familiemedlemmene og kvinnen skulle ivareta de ekspressive funksjonene knyttet til omsorg og kjærlighet. En slik arbeidsfordeling ble sett som en funksjonell og optimal måte å ordne samfunnets behov på. Man kan si at Parsons' teori på mange måter gjenspeilet skillet mellom kjernefamilie og arbeidsliv som nådde sitt høydepunkt i den vestlige middelklassen i etterkrigstiden. Kjønnsrolleforskere i Norden videreutviklet kjønnsrolleteorien i en mer kritisk retning. I stedet for at kjønnsrollene ble knyttet til menn og kvinners ulike funksjon i reproduksjonen, ble kjønnsrollebegrepet brukt til å vise hvordan kjønnsspesifikk atferd var sosialt lært og mulig og endre. Holter og de andre satte spørsmålsteget ved strukturfunksjonalismens påstand vedrørende de positive funksjonene rolledelingen hadde for individ og samfunn. De pekte i stedet på en rekke dysfunksjonelle trekk ved den moderne kjernefamilien og ved kjønnsarbeidsdelingen den var bygget på. Kjønnsrolleforskerne beskrev kjønn som et sosialt kjennetegn som ble et prinsipp for tildeling av oppgaver, plikter og rettigheter. Holter argumenterte for at manns- og kvinnerollen ikke utfylte hverandre som komplementære deler i en praktisk enhet, men i stedet var en ordning som fordelte makt og ressurser forskjellig (Solbrække & Aarseth 2006).

Elementer av kjønnsrolleteorien har blitt videreført til dagens kjønnsforskning under betegnelsen «doing gender». Dette perspektivet fikk en klar teoretisk formulering i en artikkel skrevet av West og Zimmerman i 1987. Denne artikkelen, kalt «Doing gender», tar forfatterne utgangspunkt i at individet handler ut fra forventninger og normer knyttet til deres kjønn. Dog bedømmes disse normene ikke som noe individet tilegner seg gjennom sosialisering, men

etter hvordan normene skapes ved å bli utfordret og reforhandlet i samhandling mellom mennesker, og på denne måten bekreftet (Solbrække & Aarseth, 2006).

Judith Butler har også vært en foregangsfigur innenfor sosialkonstruktivistisk tenking om kjønn. I sin bok «Gender trouble» (1990) hevder hun at kjønn er noe vi gjør (sosialt og kulturelt), heller enn noe vi er (biologisk). Hun argumenterer for at kjønn hovedsakelig er handlingsmønstre, som opprettholdes ved at stadig nye generasjoner adopterer, imiterer og repeterer det samme kjønn ved å etterligne dem de har rundt seg (Butler, 1990). I en slik forståelse av kjønn kan man også trekke frem den franske sosiologen Pierre Bourdieu.

Bourdieu var spesielt opptatt av tillærte tanke-, atferds- og smaksmønstre. Han mente at slike mønstre er et resultat av en kulturell læring, og tilegnelsen av sosiale strukturer som man får gjennom et enkelt individ og/eller en gruppes erfaringer (Svare, 2009). Den franske filosofen Simone de Beauvoir som har vært svært toneangivende for dagens kjønnsforskning, skrev i sin bok «Le Deuxième Sexe (1949)», oversatt til norsk i 1970 «Det annet kjønn», at det å være kvinne ikke er noe man er, men noe man blir. Beauvoir argumenterer for at kvinnen definerer seg selv gjennom det hun gjør, og med det verden gjør med henne. Altså at hun lever sin kroppsliggjorte situasjon i verden, og definerer seg selv deretter (Beavoir, 2004).

2.2 Menn og mannlighet i historisk perspektiv

I dagens samfunn er det gjerne vanlig å hevde at menn ikke bør vise følelser. På 1700-tallet derimot var det ifølge Svare (2009) vanlig at menn kunne gråte offentlig og klemme andre menn uten å tape ansikt. Dette praktiseres fremdeles ved enkelte steder rundt Middelhavet og i Østen, men er heller mer uvanlig i de fleste vestlige kulturer i dag. På 1800-tallet ble styrke, selvdisiplin, fornuft, kontroll over følelser, sosial distanse og konkurranseånd i større grad vektlagt. Det var på tide å «manne seg opp». Faktorene for denne utviklingen er sammensatt, men en viktig komponent var mest sannsynlig knyttet til etableringen av moderne nasjonale stater i Europa. Innen disse statene vokste nasjonale hærer frem med allmenn verneplikt. Alle menn skulle med, frivillig eller ved tvang, og menn ble gjort til gjenstand for militær disiplinering. Den franske filosofen Foucault (1999), beskriver hvordan militæret ble et eksempel, og forbilde for en disiplinering for også andre aspekter i samfunnet.

Disiplineringen var påstått å være en nødvendighet for å kunne få arbeidere til å bemanne den

industrielle veksten som ventet på den tiden. Resultatet av dette var ifølge Foucault «en ny mannlighet» (Svare, 2009).

Historikeren George Mosse (1996) argumenterer også for at det eksisterte et massivt press på gutter og menn i forhold til mannlighet i vår del av verden på 1700-tallet. Presset eller disiplineringen dreide seg ikke bare om kontroll av følelser og følelsesuttrykk, men det var også vinklet mot kropp. Menn ble i større grad oppfordret til å skape en kropp som samsvarte med et maskulint idealbilde. Mosse (1996) hevder at dette skiftet startet med fremstillingen av greske skulpturer av atletiske unge menn på 1700-tallet, og fortsatte med turnbevegelsen på 1800-tallet. Svare (2009) argumenterer for at man fortsatt kan se denne formen for dyrking av et mannlig kroppsideal i dagens treningsstudioer, hvor menn pumper muskler og jobber for en mer atletisk kroppsfigur (Svare, 2009).

Historikeren Thomas Laqueur antyder på sin side at det i Vesten på 1700-tallet foregikk en økende polarisering mellom kjønnene. Fram til den tid var det i utgangspunktet vanlig å se på egenskapene mellom kvinner og menn som like ved at de var samme type mennesker med henholdsvis innover vendte og utover vendte kjønnsorganer. Da denne modellen ble brutt av nye idealer som beskrev kjønnene som motsetninger, medførte dette til en kraftig polarisering. Når en egenskap ble definert som kvinnelig, som f. eks å vise følelser, mente man at det var umandig for en mann og ha den samme egenskapen, og motsatt (Laqueur, 1990). I følge Laqueur (1990) var resultatet av denne endringen at 1800-tallets kvinne fremstiltes som varm, emosjonell, moderlig, omsorgsfull mens mannen ble fremstilt som muskuløs og sterk (Svare, 2009):

”Ettersom noen måtte ta seg av grovarbeidet, som penger, politikk, makt og militære, var det tydelig å ofre menn. For de var nemlig, i henhold til den universelle forskjellen som kjønnstekningen, men til gjengjeld ufølsomme, hardhudede, rasjonelle, aggressive og hjerteløse, så å håndtere livets mer ubehagelige realiteter skader dem mindre. De tok all makt, penger og rollen som dumme svin.”

(Knudsen, 1996:48)

På grunn av den økende velstanden i Norge på 1900-tallet oppstod den moderne husmorrollen, og på 1950-tallet utviklet dens gullalder seg hvor hele 55 % av kvinnene i Norge hadde husmor status. "Husmor kollektivet" var dermed vokst frem, ble støttet av staten, og videre formet gjennom aktivt opplysningsarbeid, som f. eks husmorskoler. Det hele var et stort samfunnsprosjekt for et renere, ryddig og hygienisk samfunn som skulle forhindre blant annet bakterie spredning og smitte av sykdom. Kvinnen representerte orden og drev systematisk renslighet. Samfunnet ble da preget av at primært menn jobbet produktivt og at kvinnen arbeidet reproduktivt ved å skape og opprettholde liv, samt tilberedning av mat og vedlikehold av hjemmet (Svare, 2009).

Utbyggingen av velferdsstaten på 1960-tallet var knyttet til en økonomisk og politisk kontekst der kvinners rett til lønnet arbeid vokste fram ble en viktig samfunnsmessig målsetning, og tradisjonelle kulturelle forestillinger yrkesdeltakelse fortsatt gjeldende. Konsekvensen av dette var at kvinner entret yrkeslivet blant jobber som var knyttet til familiære verdier. Denne formen for kontinuitet resulterte i at kvinnens yrkesaktivitet ble knyttet til yrker som hadde sterke fellestrekk med kvinners private familiearbeid (Solheim & Teigen, 2006). Mange forskere ser derfor det kjønnssegeregerte arbeidsmarkedet i Norge, hvor kvinner tross høy utdanning og idealer om frie valg, fremdeles dominerer innenfor helse- og sosialfagligyrker og menn på sin side i liten grad finnes her. I gjennomsnitt er det fortsatt slik at menn er familiens økonomiske hovedforsørger og kvinner er den primære omsorgsgiveren (NOU, 2008).

I følge Schei (2007) er det å være en ordentlig mann i dagens samfunn er direkte knyttet til samfunnets generelle kriterier for vellykkethet. Arenaene for vellykkethet kan dermed anses å være kjønnsbetinget. En del samfunnsvitenskapelige teorier beskriver at kvinner «måles og veies» som kjønnsobjekter (sex objects) mens menn «måles og veies» ut fra økonomisk og yrkesmessig suksess (success objects). De kjønnsbetingede normene for suksess bidrar dermed til at for eksempel sosiale forskjeller som i utgangspunktet er kjønnsnøytrale, har ulik betydning for kvinners og menns identitet. Samfunnsmessige endringer har likevel ført kvinner og menn til en viss grad inn i praksisfelt som tradisjonelt har «tilhørt» det andre kjønn, og har dermed brutt med stereotype forestillinger om hva en kvinne og hva en mann kunne være (Schei, 2007).

2.3 Maskulinitet

I tråd med at kjønnsperspektiver har etablert seg i forskningen har også mannsforskningen vokst frem de siste 15-20 årene. Spørsmål rundt maskulinitet og maskulinitetskonstruksjoner har oppstått underveis (Lorentzen & Muhleisen, 2006) og denne oppgaven benytter seg primært av Connells teori om maskulinitet for å kunne belyse hvordan de mannlige vernepleierne begrunner sitt yrkesvalg, hvordan de opplever å være mann i et kvinnedominert yrke, og hvilke normer om maskulinitet disse beskrivelsene er knyttet til.

Den australske sosiologen Raewyn Connell (2009) mener at alle samfunn man kjenner til en kulturell oppfattelse av kjønn, men ikke alle har hatt begreper knyttet til maskulinitet eller femininitet. Som allerede vist ble en entydigkulturell maskulinitetsforståelse først utviklet i den vestlige verden på 1700-tallet. Dette må også sees i sammenheng med den fremvoksende kapitalistiske ideologien om at det fantes separate samfunnssfærer for menn og kvinner. I tradisjonelle samfunn forut for den industrielle revolusjonen ble ikke kvinner sett på som fundamentalt forskjellige fra menn, bare som ufullstendige menn. Det er dermed viktig å ha forståelse for at når man snakker om maskulinitet så er det i form av en historisk og kulturelt bestemte væremåter.

Særlig siden Connell, Carrigan og Lee (1985) skrev artikkelen «Towards a new sociology and masculinity», har Connells teorier om maskuliniteter stått svært sentralt innen forskning om maskulinitet. Connell, som siden har blitt den mest sentrale teoretiske bidragsyteren av disse tre, vektlegger at maskulinitet representeres gjennom flere former og at det igjen finnes et hierarki av disse ulike maskulinitetsformene. Connell skriver altså om maskulinitet i flertallsform og åpner da for en mulighet til å se kulturelle nyanser, historiske skiftninger, og ikke minst dynamiske forhold mellom ulike menn og de maskulinitetsformene de representerer. I følge Connell (2005) kommer maskulinitet i ulike former, praksiser, steder og oppstår til ulike tider. Dette perspektivet sammenfaller med en mer konstruktivistisk forståelse av kjønn, og er lagt til grunn i denne oppgaven. I neste kapittel presenteres de ulike maskulinitetsformene mer spesifikt.

2.3.1 Connells ulike maskulinitetsformer

Connell definerer fire hovedformer for maskulinitet i sin bok «Masculinities» (2005). De er definert i forhold til hverandre, spiller på hverandre, endrer seg og inngår i ulike konfigurasjoner. Dermed leses ikke kjønn ut av isolerte enkelthandlinger, men kan forstås som deler av større strukturer.

Hegemonisk maskulinitet referer til gruppen av menn som innehar den dominerende posisjon i et sosialt system. I følge Connell er dette en gruppe som besitter hegemoni eller herredømme over mannlighetsforestillinger. Gjennom sin dominans har gruppen makt over hvilke forestillinger som er høyverdige, og hvilke som ikke er det. De besitter den konfigurasjon av kjønnets praksis som for øyeblikket er i tråd med det rådende patriarkat, som garanterer for at menn besitter dominans i samfunnet på bekostning av kvinnes underordning (Connell 2005: 76 – 77). De kulturelle idealene som bidrar til å opprettholde menns dominans er i følge Connell (2005) aldri statiske, og den hegemoniske maskulinitetsformen må derfor aldri reduseres til en fastlagt karaktertype. Allikevel er det noen verdier og praksiser som karakteriserer den hegemoniske maskuliniteten, og som skiller den fra andre maskulinitetsformer.

Men Connell hevder at de fleste menn likevel tjener på en på et hierarkisk system gjennom det han kaller *complicity masculinity*. Oftung (2009) har i sin doktorgradsavhandling oversatt dette til *medvirkende maskulinitet*. Oversettelsen benyttes i denne oppgaven. Connell beskriver medvirkende maskulinitet som en gruppe menn som ikke «når opp» veller som ikke ser seg selv som deltakere i den hegemoniske gruppen. Dette er menn som støtter opp under rådende samfunnsordning, og tjener på at disse strukturene opprettholdes. Det er i forbindelse med gruppen av medvirkende maskuliniteter at Connell trekker inn begrepet patriarkalsk dividend (2005:79). Begrepet beskrives ved at hovedvekten av menn tjener på plasseringen av det patriarkalske som en verdi, og menn gjennom dette vil kunne trekke ut fordeler kun ved det å være mann (Connell, 2005). Ved for eksempel at menn får mer oppmerksomhet og blir hørt i flere sammenhenger nettopp fordi de er menn.

Marginalisert maskulinitet kommer til syne ved at ulike grupper menn skilles ut og kontrasteres til den hegemoniske maskuliniteten. Den amerikanske sosiologen Michael Kimmel (1996) beskriver den hegemoniske maskulinitet som hvit, heteroseksuell, middelklasse, passe god i sport, godt utdannet osv. Mørkhudede kan konstrueres, i lys av

denne "hvite normaliteten" på flere måter. De kan konstrueres som "ikke ordentlige og ansvarlige menn" ved å definere de mørkhudede som usiviliserte, hyperseksuelle og kriminelle menn (Oftung, 2009).

I opposisjon til det hegemoniske står den *underordnede maskulinitet*. Underordningen kan referere til kulturell eller politisk diskriminering. Connell (2005) viser til homoseksuelle vestlige menn som eksempel på en slik gruppe. Det å vise et bredere handlingsrepertoar der en kan få spille på flere væremåter blir det samme som jentete og dermed homoaktig (Oftung, 2009).

2.3.2 Kritikkk mot Connells teori

Den hegemoniske teorien til Connell har som nevnt fått stor innflytelse men har også blitt kritisert for at den er noe statisk. Med dette menes at man som forsker kan stå i fare for å forsøke å tilpasse empirien til Connells (2005) system ved å plassere menn innenfor kategoriene, uten at individuelle nyanser tas med i betraktningen. Connells (ibid.) teori kan dermed bli oppfattet som universalistisk, som betyr at den passer for alle menn, i alle kulturer, til enhver tid. Ved å bruke kategoriene er det ifølge Lorentzen (i ARR 2005: 3) også vanskelig å ta hensyn mennenes eventuelle endringspraksis. Dette kan for eksempel bety at menn som ønsker å bryte med den hegemoniske posisjonen, ikke synliggjøres. Videre er den også hevdet å være både rasjonalistisk og funksjonalistisk da den ikke tar hensyn til menns emosjonelle og kroppslige aspekter. Teorien kritiseres også av Lorentzen (2006) for å forbeholde begrepet maskulinitet til å bare gjelde menn, og dermed kan modellen fungere mot sin hensikt.

I følge den britiske professoren Stephen Whitehead (2001) kan menn ha utfordringer med å finne sin kjønnete identitet fordi kjønn (gender) gjerne er noe som forbindes med kvinner. Han hevder at Connells modell tar for gitt at de strukturer som har vært gjennom all tid vil bli værende. Selv om den gir en mer mangfoldig betydning av mannlig dominans enn de tidligere teoriene om patriarkatet, ender ifølge Whitehead likevel denne modellen med de samme manglene som den mener andre lider av. Teorien fastslår en intensjonalitet bak heteroseksuelle menns praksis, mens den på samme tid gir forestillingen om at kvinner og homofile menn er ekskludert fra denne ellers iboende trang til å dominere og undertrykke. Den gir således en mangelfull strukturbeskrivelse med tanke på dynamikk. En tredje kritikk

som allerede har berørt retter seg mot at emosjonelle og kroppslige aspekter ved menns praksis ikke får plass i analysene. Poststrukturalistiske tenkere vil som vi har sett kritisere Connells modell for å skjule subjektet. Subjektet tenderer til å bli usynlig i maktstrukturene hevder Whitehead (2001). Den svenske sosialpsykologen Thomas Johansson mener at menn har begrensede handlingsrom og identitetsmangfold å bygge sin kjønnede identitet på i Connells system. Johansson skriver at det er områder, som f. eks en sterk angst for det homoseksuelle og for manglende normalutvikling innen menns intimitetsrasjonalitet, som gjør dannelsen av og bevisstheten rundt nye maskuliniteter krevende. At mange også knytter mannlighet til dominans og like stereotypiseringer, gjør identitetsutviklingen for den samtidige mannen anstrengende (Hammarén & Johansson, 2010).

2.4 Maskulin endringspraksis

Utbyggingen av velferdsstaten på 1960-tallet var i stor grad knyttet til en økonomisk, og politisk kontekst der kvinners rett til lønnet arbeid vokste frem. Dette ble en viktig samfunnsmessig målsetning. Følgene av denne velferdsutbyggingen var at kvinner entret yrkeslivet, og ble da ofte og finne i arbeid knyttet til familiære verdier. Denne formen for kontinuitet resulterte i at kvinners yrkesaktivitet ble knyttet til yrker som hadde sterke fellestrekk med deres private familiearbeid (Solheim & Teigen, 2006).

Handlingsrommet for gutter og jenter, kvinner og menn er vesentlig større i dag enn for få tiår siden. Både menn og kvinner lever liv, og arbeider i yrker som var helt utenkelig på 1950- og -60-tallet. I dag triller menn barnevogn og tar pappaperm, mens kvinner har tunge styreverv, og er profesjonelle toppidrettsutøvere (Solheim & Teigen, 2006).

Likevel er vi ikke helt likestilte i Norge i dag. Det er fremdeles ofte slik at mannen er husholdets økonomiske hovedforsørger, og kvinnen den primære omsorgsgiveren (NOU 2008). Statistisk sett eier menn mest, har høyere inntekt, og har de mest prestisjetunge posisjonene. Kvinner derimot, tar stort sett fremdeles hovedansvaret for hjem og familie, og opptar flest deltidsstillinger innen i helse- og omsorgsektoren. Til tross for dette, finnes det ingen formelle hindringer for at kvinner og menn selv skal få velge det de ønsker å arbeide med. Solheim og Teigen (2006) hevder derimot at det fremdeles eksisterer uformelle

barrierer, i kraft av normer om «riktig» oppførsel for norske kvinner og menn (Solheim & Teigen, 2006).

Normer og forventninger kan variere innenfor ulike kulturelle, historiske og sosiale rammer. Når en mann i det norske samfunn velger å utdanne seg innen en form for omsorgsarbeid, kan det anses som et utradisjonelt valg av yrke. Dette fordi velferdsstatens grunnleggende norm om å ta et moralsk ansvar ovenfor hverandre, går hånd i hånd med det man kan oppfatte som kvinners tradisjonelle omsorgsverdier (Kuhnle, 1994). Det finnes imidlertid tegn på at slike uformelle regler og forventninger om å velge «riktig», kan ha endret seg. Det er satt i verk samfunnsrettede tiltak mot menn direkte knyttet til å ta større del i omsorgsarbeid både for egne barn, og i arbeidsmarkedet. Dette er et relativt nytt fenomen (Karlsen, 2011). I følge likestillings- og diskrimineringsombudet (heretter kalt LDO, 2009) har det vært en betraktelig økning av andelen menn som tar ut fedrekvote, siden innføringen av ordningen i 1993. Ordningen ser ut til å fungere etter sin hensikt, hvor motivet nettopp var å øke aksepten for at menn også kan fungere som omsorgsperson, og bidra til arbeid i hjemmet. SSB sine tidsbruksundersøkelser fra 1970-tallet og fram til i dag, viser at tiden menn og kvinner bruker på husarbeid har blitt mer jevnet ut med årene. En konsekvens av disse endringene er at kvinner i stor grad jobber mer, og menn bruker mer tid hjemme (<http://www.ssb.no/forskning/demografi-og-levekaar/levekaar-og-sosial-deltaking/menn-og-kvinnens-roller-endrer-seg>). Det er sannsynlig å anta at synet på hva som blir ansett som maskulint i dag, avhenger av kulturen og den historiske perioden vi befinner oss i. Egenskaper som ble forbundet med hegemonisk maskulinitet (« den tradisjonelle mannen») for 30 år tilbake, er nødvendigvis ikke de samme i dagens samfunn. Karlsen (2011) fremhever at internasjonal forskning viser at menn som deltar i omsorgen for små barn, vil endre sine forestillinger om hva som er maskulint og mandig. Dette er interessant ettersom det kan underbygge hypotesen om at hegemonisk maskulinitet ikke nødvendigvis innehar konstante egenskaper, men endrer seg i tråd med samfunnet man lever i.

2.5 Umannlighet

Den svenske professoren Jonas Liliequist (1999) er en av de første som benyttet seg av «umannlighet» som begrep. Han viser til at forståelser av mannlighet og umannlighet kommer og går gjennom sosiale og kulturelle endringer. Liliequist hevder at ved å studere historiske forestillinger om umannlighet, kan man få tilgang til hvordan man tenker og forstår mannlighet. Med dette påpeker han at utstøting og underordning ligger i det å karakterisere menn som umannlige. Dette kan sies å være en del av de samme mekanismene som underordner kvinner. Et eksempel på dette er marginaliseringene av forskjellige former for mannlig stil eller praksis som gjøres ved å karakterisere menn som feminine eller kvinnelige (Liliequist, 1999).

I sammenheng av Connells hegemoniske maskulinitetsmodellen mener Lorentzen (2006) at umannlighetsbegrepet kan gi en rekke fordeler. Han hevder at det på en måte kan få frem forholdet mellom det normative og de normaliserende prosessene og ekskluderingprosessene som støtter ut visse former for mannlig praksis og emosjonalitet. Mannlighet blir også tydeliggjort når det blir problematisert, eller truet av anledningen til å umannliggjøres. I følge Lorentzen (2006) gir dette en metodisk fordel.

I følge den amerikanske sosiologen Linda L. Lindsey sosialiseres menn til å avstå fra alt som oppfattes og forstås som feminint. Hun hevder at alt som anses å være feminint og som knyttes til kvinner, blir i mindre grad verdsatt enn det som blir ansett som maskulint og som knyttet til menn. På bakgrunn av dette antyder hun at det knyttes en antifeminin norm til alle normer omkring mannlighet.

2.6 Homososialitet

Et sentralt begrep innen mannsforskning er homososialitet. Begrepet belyser de tette relasjonene som ofte oppstår mellom personer av samme kjønn (Svare, 2009) og ble opprinnelig brukt av den amerikanske forskeren Jean Lipman-Blumen (1976). Begrepet definerer fenomenet hvor menn identifiserer seg med og orienterer seg mot andre menn, og foretrekker å omgås med andre menn framfor kvinner. Teorien setter i utgangspunktet et likhetstegn mellom maskulinitet, makt, homososial orientering og aktivitet. Et slikt mannlige

fellesskap kan bli kraftige, noe som kan skyldes at en føler det er trygt og tilfredsstillende å være sammen med andre som likner på seg selv. Lipman-Bluman mener at identitet spiller i denne sammenheng en viktig rolle, og hun viser til hvordan vi gjennom barndommen kanaliseres og oppmuntres til samvær med det samme kjønn. Sosialt samspill mellom gutter og jenter er ofte ulikt. For eksempel sies det at gutter kan være mer konkurrerende enn jenter (Svare, 2009). Lipman-Bluman hevder at i denne form for mannlig gruppering finnes en bestemt type standard som menn bedømmer seg selv og andre gjennom. Mennenes kjønnsidentitet blir i denne gruppen søkt og bekreftet. Dermed blir den også kontinuerlig konstruert gjennom livet. Denne standarden kan også forstås som et av aspektene som handler om grensen mellom de menn som er innenfor eller «*de andre*». Det er ikke bare kvinner som blir stengt ute av denne gruppen. De menn som ikke viser forståelse for kodeksen i praksis vil bli marginalisert (Andersson/ Gunnarsson, 2003).

2.7 Identitet knyttet til kjønn

Identitet blir definert ulikt avhengig av teoretisk ståsted. I et samfunnsvitenskapelig perspektiv formes identitet gjennom sosial interaksjon i diverse sosiale kontekster. På den måten kan man forstå at identitet kan forbindes til aktiv deltagelse i sosiale grupper. Dersom man da er medlem av flere sosiale grupper vil man kunne ha ulike identiteter. På bakgrunn av dette kan man si at identitetsarbeid skjer kontinuerlig og gjennom hele livet (Heggen, 2008).

Den tyske sosiologen Frigga Haug påpeker også menns tilknytning til arbeid. Hun hevder at kvinners moral først og fremst har blitt knyttet til kroppen og opplevelse av kroppen. Og at menns moral knyttes til arbeid, eiendom og penger og om hvorvidt de lykkes i arbeidslivet (Haug, 1992).

I norsk sammenheng har Holter og Aarseth (1993) presentert i sin bok «Menns livssammenheng» hvordan menns jobb og offentlig virke danner hva de kaller «førstheten», mens deres private eksistens danner «annetheten». Forfatterne hevder med dette at det er menns yrkesliv som får førsterang av mennene selv.

Den norske kjønnsforskeren Harriet Bjerrum Nielsen (2006) hevder at identitet knyttes noe en personen velger, ønsker eller prøver å få til. På denne måten lever man identitetene på og vil derfor alltid være personlig bestemt (Nielsen, 2006).

En retning som har hatt stor innflytelse i debatten om mannlighet og maskulinitet er den psykoanalytiske objektrelasjonsteorien. Den amerikanske sosiologen Nancy Chodrow er en innflytelsesrik representant for dette synet. Innen denne tradisjonen hevdes det at kjønnsidentiteten til gutter og jenter utvikles ved samspill med foreldrene i tidlige barneår. Jenter og gutter utvikler ulike relasjoner til den primære omsorgsgiver som gjør at de senere vil se og forholde seg til omverdenen annerledes. Retning fokuserer på psykologiske mekanismer som kan forklare hvorfor menn i større grad enn kvinner utvikler visse typer identiteter (Johansson, 1998).

Anthony Giddens har stor innenfor sosialkonstruktivistisk og samfunnsvitenskapelig måte å betrakte individ på. I følge Giddens (1991) skaper menneske sin identitet i det han kaller det senmoderne samfunnet. Han mener blant annet at identitet ikke er noe som er gitt en gang for alle som et resultat av et individs handlinger, men er noe som kontinuerlig skapes og opprettholdes gjennom individers refleksive handlinger. Giddens mener med andre ord at «vi er ikke hva vi er, men hva vi gjør av oss selv» (Giddens 1991). En slik forståelse innebærer at individer kontinuerlig må reflektere over sine handlinger og valg fordi det ikke lenger er nok å bare vise til tradisjoner. Kjønnsidentitet blir med dette noe som det reflekteres kontinuerlig over og kan da begrunnes gjennom hvordan informantene i denne studien gjør og handler på som kjønn. I lys av Giddens refleksive identitetsforståelse vil tradisjonelle mansroller og kvinneroller knyttet til hvordan menn og kvinner forventes å opptre, ikke være tilstrekkelig for å begrunne hvordan individer handler som kjønn. Dermed settes tradisjoner på prøve og gir mer handlingsrom for endring.

Sosiolog og mannsforsker David Morgan (1992) er en av flere forskere som mener at menns forhold til arbeid er spesielt viktig for deres selvbylde og identitet. Morgan (1999) hevder også at det vil skje vesentlige endringer i arbeidslivet med hensyn til kjønn. Selv om ikke betydningen av kjønn vil forsvinne med det første, tror han likevel at en destabilisering av kjønn og ambivalens vil prege arbeidslivet. Dermed kan man forstå at tradisjonelle kjønnsidentiteter delvis kan forsvinne.

2.8 Omsorg

Vernepleieryrket er en helse- og sosialfaglig yrkesretning hvor omsorg praktiseres aktivt. På bakgrunn av at denne studien er opptatt av hvordan mannlige vernepleiere fremstiller og gjør omsorg, vil det i følgende kapittel gis en kort oversikt over omsorgsbegrepet, hva det betyr samt dets utvikling fra begrep til teoridannelse.

2.8.1 Omsorgsbegrepet

Kari Martinsen er en norsk sykepleier og professor. Hun er svært anerkjent i Skandinavia for sin omsorgsfilosofi. Hun hevder at omsorgsbegrepet er sammensatt av ordene «om» og «sorg», og at det er beslektet med det tyske ordet «sorgen» som kan oversettes til «omtenksomhet» eller «å bekymre seg for». Hun skriver at «sorgen» betyr mer å sørge for enn å sørge, som sammenfaller med ordet omsorg slik vi kjenner det fra vårt dagligliv hvor det knyttes til å hjelpe og å ta hånd om (Martinsen, 1991). Orem (2001) skriver at omsorg som begrep har vokst som begrep innen andre fagområder enn bare sykepleien, hvor det kreves kontakt, interaksjon og koordinering av individer. Innen helseprofesjonene er omsorg vanligvis brukt i sammenheng med «å ta vare på», som indikerer «å passe på», «være ansvarlig for» og «sørge for» en annen person (Orem, 2001). Fromm (1991) trekker sammenligninger mellom omsorg og en mors omsorg for sitt barn.

Ved norske utdanningsinstitusjoner er det spesielt tre omsorgsteoretikere som presenteres for studenter. Den ene er Erikssons (1996) omsorgsteori, den andre er Benner og Wrubels (2001) omsorgsteori og den tredje er Martinsens (1991) omsorgsteori. Fellesfaktoren for teoriene er tilsynelatende at omsorg bemerkes som en naturlig og fundamental menneskelig egenskap, som er relasjonell og kontekstuell, hvor praktisk handling spiller en rolle (Lyngfoss, 2011).

2.8.2 Omsorg i praksis

Ifølge Wærness (1982) oppstår omsorg i relasjoner hvor minst to mennesker er involvert. Den ene viser bekymring, omtenksomhet, kjærlighet og hengivenhet ovenfor den andre. Den som trenger omsorg er dyrebær for den som utøver omsorg, og når denne lider vil utøveren lide sammen med vedkommende, og sørge for å lindre smerten eller ubehaget.

Omsorgsarbeid kan generelt defineres som omsorgen for de av samfunnets medlemmer som etter allment aksepterte samfunnsnormer ikke er selvhjulpne. Derfor kan man ikke basere seg på likeverdige gi og ta forhold når det gjelder hjelp, og støtte i dagliglivets mange ulike situasjoner. Relasjonen innebærer på denne måten at tjenester derfor utføres til beste for personer som ikke er i stand til å utføre disse selv. Dette kan f. eks. være som ovenfor barn, syke, gamle og funksjonshemmede. Mottakerens avhengighet og hjelpeløshet blir den statusunderlegne, og omsorgsarbeideren er den som har kontroll. I slike omsorgsrelasjoner må utøveren gjøre det som trengs med utgangspunkt i de behovene den omsorgstrengende har. (Wærness, 1982). Omsorg kan dermed betraktes som noe som må læres og som kan uttrykkes og vises på mange forskjellige måter.

2.9 Forskning på menn i kvinneedominerte yrker

Det finnes per i dag ingen forskning som synliggjør de «kjønnede» betydningene i vernepleiefaglig yrkespraksis i Norge. En rekke nordiske og internasjonale studier er imidlertid utført rettet mot menn i andre former for kvinneedominerte yrker. Dette yrkesfelt som sykepleie, barnehage (pedagogiske ledere) og sosialt arbeid (sosionom/velferdsstudier). Vernepleieryrket er på lik linje med de nevnte yrkene også et kvinneedominert yrkesfelt. Det er derfor sannsynlig at det kan foreligge noen former for likhetstrekk mellom tidligere forskning på menn i «kvinneyrker», og denne studien.

I en studie fra England (Simpson, 2005) konkluderes det med at menn i helse- og omsorgsyrker ofte nyter godt av deres minoritetsstatus, ved at de blir møtt med antakelser om at de er bedre ledere enn kvinner (Svare, 2009). Flere studier (Floge & Merrill 1986, Bloksgaard & Brock Faber 2004) beskriver den positive følgen menn har av å være i et synlig mindretall. Pullen og Simpson (2009) argumenterer for at menn i kvinneedominerte yrker

utfører arbeidsoppgaver og omsorgsoppgaver på måter som anses å være mer passende for menn. Studien (Pullen & Simpsons, 2009) fremhever at menn utfører omsorg på en mer løsrevet måte, ved blant annet å være mer rasjonelle og dominerende enn kvinnene. Det antydes at menn bruker en form for retorikk hvor de fremstår som mer kompetente enn sine kvinnelige kollegaer, og at de uttrykker en maskulin omsorgsrolle ved å benytte seg av hvordan menn og kvinner utfører arbeidsoppgaver forskjellig (Pullen & Simpsons, 2009)

Det er også utført studier på (Pullen & Simpson 2009, Harding mfl. 2004, 2008, Bakken 2001, 2004, Svare 2009) menns bevissthet om det å være «den andre» (i kjønnnet mindretall) i faget, og i hvilken grad dette kan oppleves som ubehagelig (Solbrække, 2011).

Harding, North og Perkins (2008) har funnet at stell og fysisk berøring kan oppleves som komplisert for noen menn. Dette på grunn av diskursen som har normalisert kvinners bruk av berøring som omsorg, men seksualisert menns berøring. Studien viser også hvordan mannlige sykepleiere benytter seg av ulike strategier for å unngå misforståelser i sammenheng med berøring. For å oppnå tillit blant pasienter viser det seg at bruk av humor kan være en fremtredende strategi. Forfatterne peker på paradokset hvor nettopp slike beskyttelsesstrategier som humor, bidrar til at mennene distanserer seg fra pasientene (Harding, North & Perkins, 2008).

Den norske filosofen Helge Svare (2009) hevder at kjønnsbalanse bidrar positivt til et arbeidsmiljø. I følge Svare (2009), kan kjønnsbalanse blant annet bidra til et bredere spekter av samtaletemaer og interesser blant de ansatte, noe han argumenterer for at virker positivt på et arbeidsmiljø. I Svares prosjekt gav både menn og kvinner uttrykk for å trives med en høyere andel menn i arbeidsmiljøet. Det fremheves derfor i studien at behovet for kjønnsbalanse i helse- og omsorgsykker er en nødvendighet. Videre antydes det også at det muligens trengs andre av samme kjønn for å kunne opprettholde ens egen kjønnsidentitet (Svare, 2009). På denne måten vil for eksempel menn som også har mannlige kollegaer i større grad kunne få aksept for sine maskuline sider på en arbeidsplass. I følge Svare (2009) er det menn med omsorgsevner som arbeider i helse- og omsorgssektoren. Omsorgsevnene hevder han at kan ha oppstått gjennom det ha omtaler som erfaringseffekten. Denne erfaringseffekten kan skapes gjennom ivaretagelse av seg selv eller andre (Svare, 2009). Videre hevder han at menn som søker seg til helse- og omsorgsutdanningene muligens kan ha hatt en idealistisk innstilling til studiet. Dette kan være et sett med verdier eller erfaringer som man har opparbeidet seg i tidlig alder.

I denne sammenhengen vil jeg ta frem det som de Vaus og MacAlister (1991) kaller seleksjonshypotesen. Denne hypotesen har som utgangspunkt i at arbeidstakere foretrekkes til yrker grunnet muligheten de har for å realisere sine verdier gjennom yrkesutøvelse. En motsettende hypotese er det de Vaus & MacAlister (1991) beskriver som dissonanshypotesen. Denne hypotesen refererer til arbeidstagere som etterhvert vil fremheve verdier som er forenelig med de verdiene som kjennetegner deres yrke.

Denne antagelsen bygges videre på av Hoel (1995), som hevder at man forventer at klientbaserte yrkesutøvere, slik som vernepleiere, vektlegger mer menneskekjærlige eller omsorgsrelaterte verdier og holdninger. Ettersom yrkets lønns- og karrierestruktur ikke gjør det naturlig å fremheve materialistisk gevinst. Dette kan anses som sannsynlig ettersom hverken lønns eller karrierestigen innenfor dette yrkesområdet ikke er særlig høy i det norske samfunn. De fleste arbeidsplassene for vernepleiere er i dag innen offentlig sektor, hvilket ofte setter sine begrensinger på lønnsnivået. Dette er i tråd med LaRocco (2007), som antyder at relativ lav lønn, omfattende bruk av deltid, og at yrker som assosieres med tungt og rutinepreget arbeid, kan være en av forklaringene på den lave andelen menn i helse- og omsorgsyrkene.

Runar Bakken (2001, 2004, 2009) fremhever at sykepleieryrket i stor grad assosieres med noe kvinnelig, hvor arbeidet i stor grad har adoptert en kultur med kilder til en ”kvinnelig” praksis (Bakken 2001, Bakken 2004, Nordberg, 2003). I denne praksisen eksisterer det i følge Williams (1995), kamuflerte karrieremuligheter for menn. Disse er blant annet relatert til ansettelse og forfremmelser. Williams (1995) sin studie undersøkte hvordan menn, på tross av å være i en minoritetsgruppe, ikke nødvendigvis fungerte som en minoritet. Dette fordi mennene kunne inneha makt på arbeidsplassen i kraft av sitt kjønn. I slike situasjoner er det ikke menns faglige kompetanse som virker avgjørende for muligheter. Det er derimot deres kjønnstilhørighet som åpner opp for mulighetene (Williams, 1995).

Williams (1995) beskriver hvorfor og hvordan menn så lett avanserer til lederstillinger innenfor kvinnedominerte arbeidsfelt. Han hevder at menn i kvinneyrker befinner seg i en usynlig “glassheis” (Hultin 2003, Kvande 2002), hvor «opp – knappen» er det eneste alternativet. Denne teorien tar sikte på at menn, i større grad enn kvinner har muligheten til å bevege seg oppover i yrkeshierarkiet. Williams (1995) argumenterer videre for at dette gjerne gjøres ved å bevege seg bort fra klientarbeid, og over mot administrative stillinger, eller posisjoner som innehar en høyere status (Kvande 2002, Evans 1997). Ved å avansere til slike

typer stillinger innenfor yrket, vil arbeidsoppgaver og arbeidets status være mer i tråd med samfunnets forventinger knyttet til mannens kjønn.

Andre studier fremhever at menn raskt beveger seg over til såkalte maskuline øyer i sykepleiefaget, noe som tilsynelatende passer deres kjønnstilhørighet godt. Dette er særlig gjeldene innen psykiatrisk sykepleie og i intensivavdelinger (Egeland & Brown, 1988, 1989, Bakken 2001, 2004). Abrahamsen (2004) er en av flere som har problematisert denne påstanden. Hun argumenterer, gjennom en norsk survey, for at både kvinnelige og mannlige sykepleiere er lite orientert mot kroppsrelatert pleie, og at dette bildet derfor representerer en allmenn tendens i faget. Solbrække (2011), argumenterer imidlertid at forskningen på menn i sykepleien fremstår som todelt, hvor de enten betraktes som karriereryttere som er på vei bort fra arbeid hvor det finnes kvinner, eller at de ses på som en lite anerkjent minoritet (Solbrække, 2011).

Ole Bredesen (2000) påpeker at hans informanter (menn i barnehagen) fremstod, eller skapte seg selv som *kule, analytiske og rå*. I sammenheng med denne studien kastes lys over Bredesens poeng om at det å fremstå som pedagogisk (analytisk), virker å være betydningsfullt for mennene i det kvinnedominert yrke. Bredesen skriver videre om hvordan menn analyserer og utreder barn, og hvordan mennene bekrefter ovenfor hverandre at de er faglig dyktige. Han hevder at denne væremåten kan vitne om en ambivalens i forhold til den nære, ansvarlige og omsorgsfulle væremåten som kan oppfattes som kvinnelig (Bredesen 2000).

Andre funn i studien på hvorfor noen menn velger seg til et kvinnedominert yrke, omhandler annerledesheten menn representerer som en negativ faktor. Dette innebærer at det stilles spørsmål rundt mennenes karriereambisjoner basert på deres yrkesvalg. Altså at menn som har valgt seg til kvinnedominerte yrker ses på som lite karriereorienterte. Dette kan oppfattes som en gjenspeiling av samfunnets vurdering av hva som er kvinne- og mannsyrker, ettersom menn i større grad enn kvinner har søkt seg til karriereorienterte arbeidsplasser (Baagøe Nielsen, 1997).

Nordberg (2001) argumenterer for at menn som har valgt helse- og omsorgsyrker kan forstås som «brytere», fordi de nettopp bryter med den dominerende maskulinitetsformen. Nordberg (2001) har funnet at menn i sykepleien er opptatt av å stå for en alternativ maskulinitet, som en form for «opprør» til det som oppleves som tradisjonelt. Altså at mennene var opptatte av å

stå for en alternativ maskulinitet, i forhold til den som oppleves dominerende eller som den hegemoniske maskuliniteten. Gjennom dette tar de avstand fra den typen menn som blant annet kan ty til vold og dominans for å kunne bli oppfattet som mannlige. Norberg (2001) sine informanter iscenesetter i stedet en maskulinitetspraksis som omhandler en mer emosjonell og sosialt kompetent mann. Denne «mykere» formen for maskulinitetspraksis blir premiært av de kvinnelige ansatte i kvinnedominerte yrkesfelt (Nordberg 2001:248). Nordberg (2003) hevder også at mannlige førskolelærere forventes og både være rollemodeller for guttene i barnehagen, og presentere et «mannlig perspektiv». Samtidig skal de være en type rollemodell som står for et kjønnsoverskridende alternativ (Nordberg, 2003).

En annen studie gjort i Sverige blir menn som har valgt et kvinnedominert yrke betegnet som «nye menn». I følge Kullberg (2006) beskriver informantene seg som representanter for et annerledes mannlighetsideal. Dette gjør de ved at de har brutt med den tradisjonelle maskuliniteten gjennom sitt yrkesvalg, fordi de har valgt omsorg- og relasjonsarbeid foran teknikk og instrumentalitet. Informantene i denne studien har valgt å sette familien foran arbeidet, og kan dermed oppfattes som lite opptatt av status og prestisje. Dette blir betegnet som et utradisjonelt trekk, fordi privatliv og individuelle ønsker kommer foran karrieren. Et av argumentene som brukes for å betegne informantene som utradisjonelle handler om at flere av mennene i studien deler på arbeidet i hjemmet, samt ansvaret for barn de eventuelt måtte ha med sin partner (Kullberg, 2006).

Rushing (2003) hevder at å ta ansvar for hjem og familie er blitt stadig viktigere for den nye generasjonen menn. Dette medfører at både atferd og holdninger endres, og at tradisjonelle stereotypier knyttet til menn og arbeid kan nyanseres (Rushing m. fl. 2003).

Solbrække (2005) beskriver i sin doktorgradsavhandling om det hun omtaler som inderlig maskulinitet. Dette knyttes til det å oppvise en inderlig og ekte væremåte i den jobben (Solbrække 2005). Hun belyser dette nærmere i artikkelen «Mannen og kallet», hvordan mannlige sykepleiere i Italia bekjenner seg til faget gjennom det de har valgt å se på som en form for kall. Dette funnet bidrar dels til å utfordre inngrodde forestillinger om at kallet til faget er kvinnespesifikt, dels til å underbygge at menns fravær i norsk sykepleie er en kulturell og ikke en naturgitt situasjon. Sist men ikke minst skaper disse funnene grunnlag for å anta at en mer kjønnsbalansert sykepleie i Norge er mulig å få til (Solbrække, 2012).

3 Metode

Den opprinnelige betydningen av ordet metode er «veien til målet» (Kvale & Brinkmann, 2009). For å belyse problemstillingene i studien søkes erfaringsnær kunnskap. Dette ble gjort ved hjelp av et forskningsintervju. Teori og tidligere forskning på menn i kvinnedominerte yrker gir grunnlag for innfallsvinkel og fortolkninger til analysen i denne oppgaven.

I dette kapittelet presenteres og reflekteres det rundt metodiske valg som ble tatt underveis i arbeidet med denne oppgaven. Valg av informanter, rekruttering og erfaringer fra intervjusituasjonen drøftes underveis, samt refleksjoner omkring min egen rolle som forsker. Kapittelet beskriver også hvordan analysen er gjennomført. Ved bruk av kvalitativ metode ønsker studien å få innsikt i hvordan mannlige vernepleiere oppfatter den situasjonen de befinner seg i, og dermed fremstille faktorene som var avgjørende da de tok skrittet og søkte vernepleierutdanningen. Andre problemstillinger i denne oppgaven er hvordan mannlige vernepleiere opplever å være i et kvinnedominert arbeidsmiljø, hvilke forestillinger de har angående rekruttering av menn til vernepleieryrket og hvordan mennene «gjør» omsorg i deres yrkeshverdag.

3.1 Kvalitativ metode

Som nevnt ovenfor anses kvalitativ metode som en velegnet metode for å belyse problemstillingene i denne studien. Metoden går i dybden og vektlegger mening når man som forsker skal se nærmere på en forståelse av sosiale fenomener, ved for eksempel bruk av intervju (Thagaard, 2009). Kvale og Brinkmann (2009) fremhever at fenomenologi et sentralt perspektiv for å forstå sosiale fenomener innen kvalitativ forskning og Van Manen (1984) definerer fenomenologisk perspektiv som *studiet av livsverden*. En slik fremgangsmåte forsøker å fange essensen av å leve og erfare et fenomen i livet snarere enn å danne en forestilling om, kategorisere eller teoretisere det. Fenomenologi skiller seg ut fra andre vitenskaper ved at dens hensikt er å få innsiktsfulle beskrivelser av hvordan vi opplever verden. Fenomenologi tilbyr ikke muligheten for effektiv teori som vi kan nå forklare eller kontrollere, men gir heller en mulighet for tilfredsstillende innsikt. Denne innsikten gir mer direkte kontakt med verden slik den erfares (van Manen, 1984), som i dette tilfellet er

mannlige vernepleieres verden. I denne studien har fenomenologien vært nyttig for å «komme tett på» informantene og kunne se verden fra deres ståsted. Oppgaven har imidlertid sitt tyngdepunkt i en mer hermeneutisk tilnærming da den primært omhandler hvordan informantene tolker sine erfaringer, og hvordan man med bruk av teoretiske perspektiver, kan tolke deres tolkninger for å belyse studiens problemstillinger.

3.1 Hermeneutikk

Det har vært naturlig i denne prosessen å tilnærme seg studien med utgangspunkt i et hermeneutisk ståsted, hvor forforståelse og egen erfaring i stor grad har preget arbeidet med oppgaven. Kvale og Brinkmann (2009) beskriver hermeneutikk som læren om fortolkning av tekster, opprinnelig innen humaniora, og at hermeneutisk fortolkning søker å nå frem til fullgode fortolkninger av en teksts mening.

Den tyske filosofen Hans-Georg Gadamer var en av de mest sentrale hermeneutiske teoretikere og han beskriver hermeneutikken som en teori om hva forståelse er, og hva som skjer i og med oss når vi forstår. Han fremhever betydningen av å være bevisst sin forforståelse i forskning, og da spesielt i analysebearbeidelsen. Gadamer mente at det å være åpen ovenfor uttalelsene til informantene og lytte til deres tankeinnhold uten at man utelater sine egne tanker er sentralt innen hermeneutikken. Han beskriver den hermeneutiske sirkel som en prosess der deler av en tekst eller en uttalelse bare kan forstås ut i den sammenheng den inngår i, og at helheten bare kan forstås ut i fra delene (Gadamer, 2010).

«Den fullendte forståelsen oppløser ikke sirkelen av helhet og del, men fullbyrder den tvert i mot i den mest egentlige forstand» Heidegger (Gadamer, 2010:331).

Et sentralt begrep hos Gadamer (2010) og innen hermeneutikken er horisontsammensmeltning, hvor de ulike forståelseshorisontene som foreligger hos forskeren og hos deltakeren som overleverer sitt budskap, smeltes sammen til en ny forståelse (Gadamer, 2010).

3.1 Forforståelse

Lorentzen (2006) fremhever også at forskning i seg selv ikke er en objektiv prosess, og at en forsker vil alltid ha en forforståelse i forhold til temaet og de fenomenene som skal studeres (Lorentzen, 2006). Enhver tar med seg verdier, holdninger, erfaringer og kunnskap gjennom livet som vil påvirke hvordan den enkelte ser verden. Forforståelsen vil prege hele forskningsprosessen ved at den vil påvirke beslutninger gjennom intervjuguiden, valg av teori og da også selve analysearbeidet. Det er derfor viktig ifølge Lorentzen (2006) å være bevisst sin egen forforståelse og eventuelt hvordan denne kan påvirke studiens utfall.

På bakgrunn av det som kommer frem i kapittel 1.1.1, berører problemstillingen i studien min personlige forforståelse. Dette fordi jeg selv er mann av kjønn, utdannet vernepleier og skal studere andre mannlige vernepleieres begrunnelse for yrkesvalg.

Jeg har opplevd svært få fordommer knyttet til mitt valg av yrke. Fordommene har heller vært knyttet til ideologi eller min væremåte. Jeg har opplevd at en del menn synes det er unormalt at en mann snakker om omsorg og følelser, og jeg har ved flere anledninger blitt spurt om jeg er homofil som følge av min væremåte. At vernepleieryrket, eller generelt helse- og omsorgssektoren, er kvinnedominert har jeg aldri opplevd som problematisk. Det har heller vært en fordel med tanke på jobbmuligheter og utvikling innen fagfeltet.

3.2 Kriterier og rekruttering

På bakgrunn av problemstillingene i oppgaven ble det rekruttert mannlige vernepleiere. Informantene trengte ikke nødvendigvis å jobbe som vernepleier, men måtte ha gjennomført utdannelsen. Siden problemstillingen etterspør informantene opplever og erfarer å jobbe i et kvinnedominert yrke, skulle informantene ha jobbet som vernepleier i minimum 5 år etter endt utdanning.

Rekrutteringsprosessen begynte med kontakt å etablere kontakt med Fellesorganisasjonen (FO) og informere om prosjektet. Undertegnede etterspurte en liste med e-post adresser til mannlige vernepleiere i Oslo, Akershus og Østfold. FO sendte en liste med 150 navn. 100 av disse mennene fikk tilsendt informasjon angående studien. 6 av e-postene kom ikke frem på grunn av ugyldig e-post adresse. 10 menn kom med tilbakemeldinger om at de ønsket å stille

opp. Av de 10 ble 8 som holdt til i geografisk nærhet, valg ut til å delta i prosjektet. Grunnen for dette var ønsket om kort reisevei. Sted, dato og klokkeslett for gjennomføring av intervju ble avtalt via e-post. Intervjuene ble gjennomført i november og desember 2013, og januar og februar 2014.

Kvale og Brinkmann (2009) fremhever at all forskning reguleres av etiske normer og verdier hvor forskningsetikk er styrt av vurderinger. Sentrale elementer er f. eks å opprettholde anonymitet ved ikke å gjøre forskningsmateriale gjenkjennbart for leseren. Informantenes deltagelse i denne studien er frivillig, og hver enkelt informant har gitt samtykke. Informantene har også blitt informert om at de har anledning til å trekke seg fra studien dersom det er ønskelig.

3.2.1 Informantene

Informantene har fått navn av ulike grunner. Dette gjør det enklere å refererer til hva som blir sagt av hvem gjennom analysene. Informantene har fått navnene David, Geir, Anders, Halvor, Erling, Christer, Fredrik og Bengt. De er etnisk norske menn i alderen 37 – 57 år og kommer opprinnelig fra hele landet. Ett intervju er gjennomført i en av informantenes hjem, fire på deres arbeidsplass, en på kafé i Oslo og to i en hotell restaurant i Oslo sentrum. Fire av informantene har samboer, to er gift og to hadde status som enslig da intervjuene ble gjennomført. Fire av informantene har ett eller flere barn. En av informantene arbeider i dag med noe som ikke er vernepleiefaglig relevant. Ellers består informantene av undervisere, ledere og veiledere innenfor en eller annen form for vernepleierfaglig praksis. Til felles har de alle gjennomført vernepleierutdannelsen.

3.3 Forskningsintervju

I følge Kvale & Brinkmann (2009) søker et kvalitativt forskningsintervju å forstå verden sett fra intervjupersonenes side. Et mål er å få frem betydningen av folks erfaringer og avdekke deres opplevelse av verden, forut for vitenskapelige forklaringer (Kvale & Brinkmann, 2009). Denne studien søker å innhente informasjon, og skape ny kunnskap om hvilke normer om maskulinitet mannlige vernepleiere uttrykker gjennom deres begrunnelse for yrkesvalg, og eventuelt om begrunnelsene kan si noe om maskulinitet i vernepleierfaglig yrkespraksis.

I følge Kvale og Brinkmann (2009) kan et semistrukturert livsverden intervju brukes når temaer fra dagliglivet skal forstås ut fra intervjupersonenes egne perspektiver. Denne intervjuformen ligger nært opp til en samtale i dagliglivet, men har samtidig et profesjonelt intervju som formål. Intervjuformen legger verken opp til en åpen eller lukket spørreskjemasamtale, fordi den utføres i overensstemmelse med en intervjuguide (se vedlegg). Gjennom intervjuguiden utforskes bestemte temaer knyttet til problemstillingen i oppgaven (Kvale & Brinkmann, 2009).

Det var ikke før i intervju nummer to at jeg forstod at jeg som forsker ville ha mest utbytte av en slik intervjuutilnærming. Etterhvert erfarte jeg nytten av å sirkulere rundt de aktuelle temaene som studien ønsket å utforske. Ved å fokusere på informantene og ikke kun på intervjuguiden, ble informantene mer åpne og talte mer fritt rundt de ulike temaene. Informantene stod for det meste av pratingen, mens jeg styrte temaene og kom med innspill slik at informantene reflekterte enda mer rundt det aktuelle temaet. Båndopptaker ble benyttet i intervjuene, og informantene var informert om dette i forkant. Mennene fikk selv velge hvor intervjuet skulle gjennomføres. Dette fordi informantene skulle være komfortable i selve intervjusettingen. Intervjuene ble som nevnt gjennomført november og desember 2013 og januar og februar 2014.

3.4 Tematisk analyse

I denne studien er det benyttet *tematisk analyse* som beskrevet av Braun og Clarkes (2006) i deres artikkel «*Using thematic analysis in psychology. Qualitative Research in Psychology*». Artikkelen tar for seg prinsipper for hvordan man kan foreta en tematisk analyse. I følge forfatterne finnes det seks prinsipper man bør benytte i en den analytiske tilnærmingen. Prinsippene som benyttes er ikke ment å virke som en direkte oppskrift, men de må tilpasses den aktuelle problemstillingen, og det aktuelle datamaterialet. Denne metoden benyttes i stor grad for å klarlegge, analysere og rapportere mønstre (temaer) i den innsamlede dataen (Braun & Clarke, 2006).

Tematisk analyse blir ofte brukt i kvalitativ forskning. Dog er det ingen klar enighet om hva denne tilnærmingen faktisk er, og hvordan man konkret skal praktisere den. En av fordelene med denne analysen er dens fleksibilitet. På bakgrunn av den teoretiske friheten den tematiske analysen har, kan den gi en rik og detaljert, og samtidig komplisert beskrivelse av dataen. Den er dermed en av de enklere metodene å bruke for uerfarne forskere (Braun & Clarke, 2006).

Tematisk analyse som metode er som nevnt fleksibel. Det kan dermed være utfordrende for en forsker å avgjøre hva som skal være fokusområdet. Dette kan ses som en ulempe. En annen utfordring med den beskrevne metoden er at den ikke fokuserer på språkbruk under samtaler, samt at den har begrenset tolkningsverdi hvis den ikke brukes innenfor et eksisterende teoretisk rammeverk (Braun & Clarke, 2006).

I det følgende blir analyseprosessen til denne oppgaven presentert, slik det blir demonstrert gjennom Braun & Clarkes (2006) skritt for skritt guide. Dette er en stegvis fremgangsmåte som åpner for en fleksibel tilnærming. Denne fleksibiliteten er benyttet aktivt i denne studien ettersom det har vært nødvendig å bearbeide temaer i de ulike fasene underveis. Dette for å kunne gjøre eventuelle endringer og tilpasninger (Braun & Clarke, 2006).

3.4.1 Å gjøre seg kjent med dataene

Den første fasen i en tematisk analyse handler om å bli kjent med datamaterialet (Braun & Clarke, 2006). I følge Kvale & Brinkmann (2009) starter analysen allerede under intervjuet da forskeren ser etter mening i det som blir sagt, og videre vil kunne identifisere mønstre rundt

det som ble snakket om av informantene. De to første intervjuene ble transkribert direkte etter at intervjuene var gjennomført. Det viste seg å være nyttige erfaringer ettersom det da ble gitt tilbakemeldinger på gjennomføringen av intervjuene. Dette resulterte blant annet i at de neste seks intervjuene hadde lengre varighet. Ved å transkribere fra muntlig til skriftlig form ble samtalene strukturert slik at de egnet seg bedre til en analyse. Transkripsjon innehar også etiske spørsmål da informantene har anledning til å ta opp emner kan være følelsesladde. Kvale & Brinkmann (2009) påpeker dette aspektet og vektlegger at det er viktig å beskytte konfidensialiteten både til informantene, personene og institusjonene som blir nevnt i intervjuet. Informantene i denne studien fortalte om sitt yrkesvalg, oppvekst, navngitte institusjoner og personer i offentlige virksomheter. Oppgaven har derfor tatt hensyn til sensitive opplysninger og oppgir derfor ikke konfidensielle opplysninger som har fremkommet underveis i intervjusammenheng.

Intervjuene ble transkribert så ordrett som mulig fordi det var ønskelig at skriftspråket skulle være mest mulig likt selve intervjusituasjonen. Dette er i tråd med anbefalinger gitt av Kvale & Brinkmann (2009). Ved å gjennomføre intervjuene og transkripsjonene selv, ble jeg kjent med mitt datamateriale slik Braun & Clarke (2006) anbefaler. Underveis og etter intervjuene ble ulike koder til analysen vurdert, og underveis i transkriberingen ble hypoteser og refleksjoner knyttet til de ulike kodene.

3.4.2 Generere innledende koder

Denne fasen var en forlengelse av første skritt, og målet nå var å identifisere temaer som senere skulle fortolkes. Kodene som passet sammen ble plassert i egne dokumenter for at man skulle kunne se etter sammenheng og mønster i datamaterialet. Transkripsjonene ble gjennomgått flere gjentatte ganger og kodene ble bearbeidet slik at de ulike kodene kunne henge sammen med andre koder eller temaer.

3.4.1 Søk etter temaer

I tredje fase ble alle kodene gjort om til temaer for i større grad kunne se en sammenheng. En oversikt til hver informant med tilhørende fargekoder ble benyttet i henhold til mønstre som omhandlet samme temaer. Denne prosessen ble gjennomført i tre omganger for å kvalitetssikre at ikke relevant data ble oversett (Braun & Clarke, 2006). De ulike temaene har blitt gitt betegnelser som gjenspeiler sentrale temaer i prosjektet. På den måten blir betegnelsene på temaene meningsbærende. Når man deler inn teksten i temaer, kan store datamengder sammenfattes til en mer oversiktlig tekst (Thagaard, 2009). Dette gjorde det enklere å skrive et sammendrag til hvert av temaene hvor kodene ble plassert under de temaene, hvor de hadde mest sammenheng med hverandre.

3.4.2 Gjennomgang av temaer

I den fjerde fasen ble fokuset rettet tilbake mot de tidligere fasene. På samme måte som Kvale & Brinkmann (2009) fremhever viktigheten av meningsfortolkning, søkes det i denne studien en dypere mening i datamaterialet ved å bevege seg gjennom materialet i flere omganger. I fortolkningsprosessen har man som forsker et perspektiv på det som undersøkes, og tolker dataen på grunnlag av det perspektivet. Hermeneutikk er læren om fortolkning av tekster, og en hermeneutisk meningsfortolkning bygger på prinsippet om den hermeneutiske sirkel. Dette innebærer at man stadig skaper en dypere forståelse av meningen av det som er blitt sagt, ved at man vil sirkulere i materialet med ulike fordommer, forforståelser og teoretiske perspektiv ved hver gjennomlesning av teksten (Kvale & Brinkmann, 2009). Dette ble som nevnt også utført i denne studien. I den fjerde fasen ble noen utsagn flyttet til andre mulige temaer. Potensielle undertemaer ble omarbeidet flere ganger, og noen kommentarer ble flyttet til andre undertemaer. Både direkte uttalelser og hva som kunne leses mellom linjene har blitt fortolket.

Jeg er selv mann og utdannet vernepleier, og derfor kjenner jeg igjen en del av det som blir beskrevet av informantene. Min forforståelse har altså påvirket hvordan jeg har tolket materialet. Det er sannsynlig at min kjennskap til miljøet og situasjonen informantene befinner seg i, øker muligheten til å forstå hva mennene beskriver. Dette kan ha påvirket min forståelse av deres livsverden i form av en større forståelse. Samtidig har det til tider gjort det

vanskelig fordi jeg har låst meg i en bestemt måte å tolke dataen på. Derfor har jeg arbeidet med materialet i flere omganger hvor fokuset har vært på enkeltuttalelser, for så å se de som en helhet av intervjuet, for så igjen å betrakte datamaterialet ned til detalj. Ved å lese den transkriberte teksten gjentatte ganger så kunne jeg se datamaterialet med «ulike blikk».

Jeg satt til slutt igjen med to temaer:

1. Å velge seg til et kvinnedominert yrke
2. Menn som vernepleiere

3.4.1 Definere og navngi temaer

Den femte fasen beskriver Braun og Clarke (2006) at temaene kan navngis med tekst fra kommentarer, eller gis navn som fanger innholdet i temaet. I oppgaven er det skrevet en innledning til hvert tema hvor det kommer frem hva temaet handler om og hvordan temaet henger sammen med andre temaer. Det er benyttet navn på temaer og undertemaer i henhold til innholdet.

3.4.1 Rapportere funn

I henhold til Braun og Clarke (2006) ble det i den sjette og siste fasen arbeidet med å formidle datamaterialet på en måte som var informativ og forståelig for leseren. Utdrag ble vurdert en rekke ganger, og det er forsøkt å belyse problemstillingene ved studien på best mulig måte. (Braun & Clarke, 2006).

3.1 Kvalitetssikring av studien

I dette kapitlet presenteres forsøk på å sikre reliabiliteten og validiteten til denne oppgaven. Reliabilitet handler om hvor pålitelig resultatene er, og validitet handler om hvorvidt en intervjustudie studerer det den er ment til å studere og dette er viktig i all forskning som gjøres.

3.1.1 Reliabilitet

I følge Kvale & Brinkmann (2009) har reliabilitet med forskningsresultatene sammensetning og troverdighet å gjøre. Reliabilitet bearbeides ofte i forhold bundet til spørsmål om hvorvidt resultatene kan gjengis av andre forskere på andre tidspunkt. Dette har sitt utgangspunkt i at informanten vil kunne endre sine svar i et intervju med en annen forsker. Reliabilitet er omstridt i forhold til ledende spørsmål og dette er noe man er nødt til å være bevisst på når et intervju gjennomføres. Ulike måter å stille samme spørsmål på kan gi ulike svar fra samme informant. Kvale og Brinkmann (2009) mener at selv om man vil ha en høy reliabilitet i de innsamlede dataene for å forhindre en tilfeldig subjektivitet, er det også viktig å være bevisst på at et overdrevet fokus kan føre til nedsatt kreativ tekning og variasjon i presentasjon av resultatene. Forskeren er selv et instrument i egen forskning og det er derfor en fordel at man som har en egen intervjustil hvor man har rom for å improvisere underveis i intervjuet. Underveis i analysene viser jeg til litteratur på feltet som underbygger studiens funn. Dette er med på å styrke reliabiliteten (Kvale og Brinkmann, 2009).

3.1.1 Validitet

I følge Kvale & Brinkmann (2009) handler validitet om i hvor stor grad man klarer å undersøke det man har tenkt å undersøke med den metoden man har valgt å bruke og kvaliteten på det forskningshåndverket som er gjort. I forhold til utfordringer knyttet til validering dukker spørsmålet om generalisering opp. Det er vanlig å fastslå at et mindre antall intervjuer fører til resultater som ikke er generaliserbare. Dette trenger ikke å være et problem da alt ikke trenger å generaliseres eller være universelt gyldig (Kvale og Brinkmann 2009).

Det kan ligge noen utfordringer bundet til det Kvale og Brinkmann (2009) fremstillinger som reflektiv objektivitet. Dette går ut på det man selv som forsker legger til av kunnskap. Dersom det forekommer fordommer i kontakt med et tema, noe som det sannsynligvis gjør, kan det være nyttig å gjøre seg bevisst disse og notere de ned (Kvale og Brinkmann 2009).

3.1.2 Reliabilitet og validitet i denne oppgaven

Validiteten i denne oppgaven er betinget av studiens teoretiske rammeverk og metoden som er valgt til oppgavens formål og emne. I analyseringsprosessen er det viktig at spørsmålene som ble stilt i intervjuet er valide, og deretter om fortolkningene er logiske. Funnene i en studie må hele tiden sjekkes, utspørres og fortolkes teoretisk, da valideringen er avhengig av kvaliteten på undersøkelsen. I denne oppgaven er det benyttet sitater fra informantene for å belyse studiens funn. Dette er med å styrke validiteten på innholdet. Det er jeg som forsker som selv har gjennomført intervjuene slik at jeg har hatt anledning til å kunne forklare eventuelle uklarheter og spørsmål informantene eventuelt ikke forstod. Det kunne også vært utfordringer knyttet til validiteten fordi informantene kunne rettet spørsmål direkte til meg samtidig som de har hatt anledning til å kunne svare på spørsmålene slik de trodde jeg ønsket svarene. Ingen av informantene hadde behov for avklaring rundt spørsmålene som ble stilt i intervjuet. Det ble avsatt god tid til gjennomføringen av intervjuene. Dette fordi informantene skulle kunne ta seg tid til å svare på alle spørsmål. Det ble ved 4 anledninger tatt pauser underveis for å hente kaffe og gå på toalettet (Kvale og Brinkmann 2009)

3.1.3 Etiske betraktninger

Det er en rekke etiske utfordringer man må ta stilling til når man forsker på mennesker (Kvale & Brinkmann, 2010). Det er tidligere beskrevet hvordan studiens deltagere ble informert om prosjektet. Voksne menn med høyskoleutdanning vil ikke i denne sammenheng bli ansett som en sårbar samfunnsgruppe. Likevel vil enhver deltageres historie, kunne oppleves som sensitiv av informanten selv. Det er derfor hensiktsmessig å anonymisere enhver identifiserbar kilde til informasjon, og opprettholde kravet om konfidensialitet. Det er blitt gjort i denne studien. Lyddopptakene av intervjuene ble slettet mars 2014, og transkripsjonene blir slettet når prosjektet er avsluttet.

4 Å velge seg et kvinnedominert yrke

Analysedelen består av to hovedkapitler «Å velge seg inn i et kvinnedominert yrke» og «Menn som vernepleier», samt et avslutningskapittel

Hovedfokuset i det første kapitlet: «Å velge seg inn i et kvinnedominert yrke», er hvilke normer for maskulinitet mannlige vernepleiere uttrykker når de begrunner deres yrkesvalg. I følge Svare (2009) er det mulig at menn ikke velger en karriere innen helse- og omsorgssektoren på bakgrunn av at yrkene er dominert av kvinner. Han hevder at kvinnedominansen kan føre til feilaktige konklusjoner om at slike yrker ikke passer for menn. Ved å utforske de mannlige vernepleiernes livsverden, vil kapitlet forsøke å belyse noen av faktorene de selv anså som avgjørende da de valgte å søke vernepleierutdannelsen. Kapitlet er delt inn i delkapitler, basert på hvordan informantene erfarer, erkjenner, og gir mening til å velge seg til et kvinnedominert yrke. Hvert delkapittel har fått navn etter hvordan valg av yrke har blitt fremstilt av informantene. . Funnt fra andre studier omhandler menn i kvinnedominerte yrker blir omtalt, samt benyttet for å sette denne studiens funn i et større perspektiv. Teori og datamaterialet til denne studien blir flettet sammen og drøftet underveis i delkapitlene.

I et samfunn hvor mange menn er opptatt av lønn, status og prestisje, står ikke vernepleieryrket spesielt høyt i kurs, sett i forhold til hva som kan anses som maskulint. Ettersom dette kapitlet har til hensikt å analysere informantenes begrunnelser i henhold til valg av yrke, vektlegges deres egne refleksjoner, og beskrivelser av potensielle faktorer som kan ha påvirket deres valg. I følge Jordal (2011), kan et intervjuobjekts fortellinger forstås som dypt personlige, samtidig som de kan anses som et kulturelt preget uttrykk, som er skapt i sosialt samspill med omgivelsene. Med et slikt sosialkonstruktivistisk perspektiv, vil kapitlet forsøke å beskrive hvordan informantene i studien konstruerer mening for seg selv, i henhold til sitt utradisjonelle yrkesvalg. Det knyttes der av mening til intervjuobjektens selvpresentasjon og identitetsforståelse. Jordal (2011) hevder at en informants beskrivelse kan forstås som en prosess, hvor informanten «forteller seg inn» i faget. Det kan dermed tenkes at informantenes konstruksjoner vil fremheve forholdet de har til sitt eget kjønn. Ettersom denne studien har til hensikt å forstå hvordan informantene forholder seg til ulike former for maskulinitet, er dette av stor interesse.

4.1 Fremstilling av yrkesvalg

«Men profesjonskvalifisering handlar også om å identifisere seg med eit yrkesfelt og ein profesjon, og i tillegg å identifisere seg sjølv som profesjonell utøvar i dette feltet. Det handler om kven ein er og ønskjer å vere»

(Heggen, 2008, s. 321)

I følge Heggen (2008), utvikler mennesket identitet kontinuerlig gjennom enkeltelementer og hendelser, som oppvekst, oppdragelse, venner, skole og andre informasjonskilder. De nevnte faktorene ansees å bidra til å påvirke menneskers valg gjennom livet. I dette tilfellet utdanning og yrke. På lik linje med individets identitet, kan det se ut til at mennesket utvikler sin kjønnsidentitet gjennom hvordan levde erfaringer blir fremstilt. (refleksive handlinger) (Giddens 1991). Det er sannsynlig å anta at å velge yrke er et sentralt valg i livet for de fleste mennesker. Oppgaven har forsøkt å belyse hvordan yrkesvalg har påvirket hvordan informantene forstår seg selv som menn, og hva det innebærer å være mann. I de følgende kapitler forsøker oppgaven å belyse hvilke normer for maskulinitet mannlige vernepleiere uttrykker ved deres begrunnelser for yrkesvalg.

4.1.1 Tilfeldigheter

Menn som har valgt seg til kvinnedominerte yrker kan vurderes som lite karriereorienterte menn, og det kan stilles spørsmål rundt deres karriereambisjoner når de velger seg til et yrke dominert av kvinner (Baagøe Nielsen, 1997). Menn som har endt opp innenfor et kvinnedominert omsorgsykke, kan ha havnet der som følge av mangel på andre muligheter innen utdannings- og arbeidsmarkedet, og dermed ikke bevisst søkt seg til et helse- og omsorgsrelatert yrke (Williams & Willemez, 1993). Anders har arbeidet som vernepleier i nesten 20 år, og fremstiller sitt valg som en tilfeldighet. Det får valget til å virke lite gjennomtenkt:

Jeg har jobbet med mange forskjellige ting. Jeg jobbet med regnskap, og kom egentlig til Oslo for å studere økonomi. Trengte penger så jeg begynte å jobbe som ekstravakt

på en sentralinstitusjon. Ble værende der i 11 år. Et ganske langt vikariat (flirer). Så ble det jo til at jeg måtte få noe kompetanse på området (Anders).

Slik Anders fremstiller sitt yrkesvalg, kan det tolkes som at det var en ren tilfeldighet. Han fremstår som en mann med ulike former for arbeidserfaring. Han forteller at han har arbeidet med forskjellige ting. Tidligere jobbet Anders med regnskap, og flyttet i utgangspunktet til Oslo for å studere økonomi. I følge Connell (2005) innebærer dagens aksepterte hegemoniske maskulinitet i det vestlige samfunn hvite, tøffe, heteroseksuelle menn med økonomisk suksess på arbeidsmarkedet. Anders hadde en plan om å ta en høyere utdanning innen økonomi. Han kan dermed tenkes å på denne tiden være på vei inn i denne typen kategori. Hvor hen Anders fullførte økonomistudiene eller ikke, kommer ikke frem i intervjuet. Det er imidlertid sannsynlig å anta at ettersom han ble værende ved en institusjon i 11 år, at studiene ikke ble ferdigstilt. Anders uttrykker at han som økonomistudent hadde behov for ekstra penger, og fikk dermed jobb ved en institusjon. Han flirer når han forteller at hans ekstrajobb ble et langt vikariat. På grunn av at Anders trengte kompetanse på fagområdet fremstilles hans valg av yrke som en tilfeldighet. Samtidig er det sannsynlig at Anders også hadde andre alternativer. Vernepleien var ikke eneste mulighet for Anders.

Bengt understreker at det var tilfeldigheter som gjorde at han valgte å utdanne seg til vernepleier:

Det er snakk om tilfeldigheter egentlig. Fordi jeg er litt dyslektisk, men så har jeg har litt den omsorgsbiten i meg. I utgangspunktet skulle jeg bli sykepleier, men det var veldig høyt snitt for å komme inn. Satt opp vernepleier som andre valg og helt tilfeldig, uten å vite noe særlig om hva det var, så havnet jeg jo der. Altså er det litt tilfeldigheter. Men jeg hadde nok havnet innenfor omsorgsyirket i en aller annen form uansett. Det er sånn jeg er født og oppvokst. (Bengt)

Samtidig blir flere faktorer synliggjort i hans begrunnelse. Blant annet, beskriver han seg selv som dyslektisk. Hvilket tilsier at Bengt mest sannsynlig har opplevd utfordringer på skolen, i form av lese- og skrivevansker. Den type utfordringer kan settes i kontrast med å oppnå økonomisk suksess på arbeidsmarkedet, da lesning og skriving som oftest er helt primære egenskaper for å gjennomføre en høyere utdanning. Det er interessant at Bengt forteller at han egentlig skulle bli sykepleier. Grunnet sin dysleksi hadde han ikke gode nok karakterer til å få studieplass innen yrkesretningen han ønsket, og ettersom Bengt hadde plassert vernepleie som

andrevalg på høgskolesøknaden, havnet han tilfeldigvis der. Samtidig virker det som at Bengt er opptatt av å forsvare sitt yrkesvalg, og fremstiller det som at det egentlig ikke fantes noen andre alternativer for han.

Bengt uttrykker at han ikke visste noe særlig om hva verken vernepleieryrket, eller utdanningen innebar da han søkte på den. Dette kan fremstå som noe umodent og tafatt. Dog kan det også tolkes dit hen at Bengt er en mann med evnen til å være både impulsiv og modig. Disse evnene er i tråd med hva Connell (2005) beskriver som maskulint, og kan fungere som en strategi for at Bengt ønsker å bevare sin maskuline kjønnsidentitet, på tross av hans mindre maskuline yrkesvalg. For Bengt selv fremstår yrkesvalget som et fornuftig valg. Med andre ord er det tilfeldighetene, eller hans dårlige karakterer fra videregående skole som gjør at Bengt ender opp på vernepleiestudiet.

Halvor hadde på lik linje med Bengt, utfordringer knyttet til teoretiske fag på skolen. Han måtte bruke et ekstra år på å fullføre videregående skole, og hadde planer om å bli sykepleier. Det kommer frem i Halvors uttalelser at et møte med en annen mann i militæret skulle endre hans ønske om yrke. Militærtjeneste kan anses som en homososial arena. Jevnaldrende menn og kvinner møtes for å gjennomføre førstegangstjeneste. Dette innebærer fysisk tunge øvelser, og er preget av en kjønnsfordeling dominert av menn. I denne fasen av livet har de fleste menn et ganske likt utgangspunkt, ved at de alle har gjennomført videregående skole, og går et førstegangstjeneste sammen i møte. Det kan da tenkes at menn som har en plan om videre yrke, har muligheten til å kunne påvirke andre menn i militæret, kun ved å snakke om sine fremtidsplaner:

Dro i militæret og skulle opprinnelig bli sykepleier. I militæret kom jeg sammen med en som jobba i en bolig for utviklingshemmede. Han fortalte at han skulle bli vernepleier og at det var sånn og sånn, så tenkte jeg at dette her er interessant. Da fant jeg ut at vernepleier var mye mer interessant. (Halvor)

Halvor forteller at det var informasjonen han da mottok som var utslagsgivende da han senere skulle velge utdanning. Yrkesvalget behøver ikke nødvendigvis bare være påvirket av informasjonen Halvor hadde fått. Ettersom Halvor mottok «utslagsgivende» informasjon om yrket av en annen mann, kan dette ha bidratt til å forsterke hans identifikasjon, og orientering mot vernepleieryrket. Ifølge forskning har personer som «ligner» hverandre, og som rekrutteres, søker eller utfører samme profesjon, en tendens til å bli sett på som en del av en

homososial reproduksjon (Leseth & Solbrække, 2011). Det faktum at informasjonen om vernepleieryrket nettopp kom fra en annen mann, kan ha virket bekreftende på hans kjønnsidentitet.

Fredrik er den tredje informant som i utgangspunktet skulle bli sykepleier. Hans opprinnelige plan var å gjennomføre sykepleierutdanningen, og senere søke jobb i forsvaret. Fredrik var interessert i sanitetstjeneste og akuttmedisin. I følge Bakken (2004) kan slike arbeidsområder omtales som såkalte «maskuline øyer» innen sykepleierfaget. Forskning (jf. Egeland & Brown, 1988, 1989, Bakken 2001, 2004) anser slike «maskuline øyer» å tilsynelatende passe godt med den mannlige sykepleierens kjønnsstilhørighet. «Øyene» krever ofte videreutdanning, gir høyere lønn og dermed også høyere status i følge Karlsen (2011). Det gikk ikke som planlagt for Fredrik. Han bestod ikke eksamen i nest siste semester. Etter en stund borte fra studier bestemte Fredrik seg for at han skulle utdanne seg til å bli vernepleier. Det kan virke som at vernepleierutdannelsen i denne sammenheng ble en «enklere vei» til å oppnå en utdanning, da den opprinnelige planen ikke fungerte:

Fullførte 5 av 6 semestre på sykepleierutdanningen, så strøyk jeg på en eksamen til jul etter en periode med lite motivasjon og mye ekstra jobbing. Prioriterte ikke studiene noe særlig. Så strøyk jeg og hadde akkurat fått jobb i en kommunal tjeneste og det syns jeg var superspennende. Mye mer spennende enn å jobbe på sykehus som jeg hadde gjort fram til da. Jeg syns det var veldig sånn snekker arbeid. Veldig prosedyre og håndverks betont da. Min sjef sa at jeg måtte jo få meg noe utdanning. Så jeg fikk tilbudet om tilpasset turnus uten reduksjon av stilling eller permisjon. Jeg liker veldig godt det perspektivet på mennesker når man har en helsefaglig bakgrunn. Så da søkte jeg på vernepleierutdanninga og kom inn der. (Fredrik)

Fredriks drøm om å kombinere sykepleierutdanningen med militærtjeneste lot seg ikke realisere. Dette begrunnes med mangel på motivasjon og bruk av mye tid i ny jobb. Fredrik forteller at han opplevde sykepleien som «snekker arbeid, prosedyre og håndverks betont». Det kan virke som at han bruker dette som et argument for sin mangel på motivasjon, og at han dermed ikke klarte å fullføre utdannelsen. Fredrik sier med dette at sykepleierutdanningen ikke svarte til hans forventninger, og det kan dermed tolkes som at Fredrik nå tar avstand fra sitt tidligere valg av yrke. Det kan da tolkes som en tilfeldighet at han til slutt valgte å utdanne seg til å bli vernepleier. Det er mulig at det også finnes andre faktorer som kan ha vært til stede da Fredrik valgte å slutte på sykepleierutdannelsen. En faktor kan ha vært følelsen av å

være en mann i ingenmannsland (Bakken, 2001, 2003). En annen komponent kan være at skolen ble for krevende, og at han dermed ikke klarte å fullføre.

Geir forsøkte seg i militæret, i barnehage og på universitetet før han til slutt startet på vernepleierutdannelsen.

Begynte på befalsskole, men var usikker og endte opp med en pause. Jobbet først som vikar i en barnehage. Moren min var oppgitt, så hun ringte til den første omsorgsboligen hvor jeg jobbet. Fikk beskjed om å ringe dit selv, og gjorde det på en mandag. Tirsdag var det kombinert intervju og opplæring. Dette var midt i blinken, og bestemte meg for at jeg ikke skulle fortsette i forsvaret. Bestemte meg egentlig ikke for å bli vernepleier. Tenkte på å bli sykepleier. Så begynte jeg å studere sosiologi, men jeg likte ikke faget. Møtte opp på eksamen, men gikk fra eksamen. Jeg fant ut at dette her bare er bullshit. Så jeg gav meg med det. Så begynte jeg på vernepleierutdanninga. Søkte ikke. Bare dro ut og spurte om de hadde en ledig studieplass og det hadde de. Da var det på en måte gjort. (Geir)

Informantene sine fremstillinger av sitt yrkesvalg kan tolkes som ulike varianter av å være «en tilfeldighet». Valgene som er gjort kan i hovedsak forstås som tafatte og lite gjennomtenkte. Ved å presentere sitt yrkesvalg på en slik måte kan det tenkes at informantene ønsker å formidle et budskap om at de er normale menn, til tross for deres noe utradisjonelle valg av yrke. Med andre ord, menn som opptrår i tråd med hva som anses som maskulint. Når et yrkesvalg beskrives som tilfeldig og lite planlagt, kan informantene fremstå som menn som har evne til å «kaste seg ut i det», ta sjanser, være impulsive og modige. Disse egenskapene kan ifølge Connell (2005) forstås som tradisjonelle maskuline egenskaper. Det kan også tenkes at de med sine beskrivelser forsøker å gi et inntrykk av at de ikke er feminine menn, noe som muligens er ekstra viktig i henhold til deres egen maskulinitet, ettersom de har valgt et kvinnedominert arbeidsfelt.

I tillegg til beskrivelser av tilfeldige yrkesvalg, foreligger det også et annet mønster i datamaterialet knyttet til informantenes valg av yrke. Informantene fremstiller nemlig også tidligere erfaring innen omsorgsarbeid som utslagsgivende for at de valgte å bli vernepleiere.

4.1.2 Erfaring

Å fremstille yrkesvalg på bakgrunn av erfaring kan ses i lys av Svares (2009) forskning hvor han antyder at det er menn med omsorgsevner som jobber i helse- og omsorgssektoren. Han hevder at omsorgsevner hos menn kan ha oppstått gjennom ivaretagelse av seg selv eller andre. Dette omtaler han som tidligere nevnt, *erfaringseffekten*. Erfaringen informantene i denne studien beskriver kan dermed tenkes å være skapt i forbindelse med praktisering av omsorg gjennom ulike former for arbeidspraksis innen helse- og sosialtjenester.

David fremstiller sitt yrkesvalg som et gjennomtenkt valg, hvor gradvis erfaring har spilt en rolle. Dette gjør han blant annet ved å fortelle at han bare var 18 år da han bestemte seg for å bli vernepleier:

For meg var det helt naturlig å bli vernepleier. Bestemte meg da jeg var 18 år, og grunnen til det fordi jeg er interessert i samfunn og medmenneskelige ting. Prøvde meg litt som pleiemedhjelper på et sjukehus, men jeg hadde nok uansett tenkt i retning vernepleier. Dette fordi jeg oppfattet at det hadde noe med progresjon å gjøre. At man kunne tilrettelegge for utvikling. Begynte å jobbe på et aktivitetssenter i kommunen og prøvde litt på boliger og den slags. Men først gikk jeg et år på folkehøgskole. Så var jeg innom næringsakademiet, hvor jeg tok en utdanning som reiseleder. Men jeg har jo ikke peiling, jeg klarer jo ikke å finne frem på en flyplass engang. (David)

Det kan tolkes slik at Davids praktiske erfaring fra sykehjemmet, kan ha bidratt med å påvirke hans valg av yrke. Han forteller om erfaring som både pleiemedhjelper, og som assistent ved et aktivitetssenter. Videre fremstiller han sitt yrkesvalg som basert på oppdagelsen av at vernepleiere tilrettelegger for utvikling. Å hjelpe menneske med å utvikle seg, eller generelt å bistå pleietrengende personer, går hånd i hånd med de verdiene David beskriver at han har. På denne måten kan det forstås som at David beskriver omsorgsarbeid som noe man må beherske. På bakgrunn av hans verdier og erfaring forfekter han dermed å inneha de ferdighetene som skal til. I kapittel 4.1.3 belyser oppgaven hvordan verdier fremstilles som en utslagsgivende faktor for de mannlige vernepleierens valg av yrke. David forteller at han i utgangspunktet hadde andre planer da han først utdannet seg til reiseleder.

Erlings fremhever også at erfaring fra yrket var en utslagsgivende faktor for at han ble vernepleier. Han var i utgangspunktet på vei mot en helt annen utdanning:

Jobbet med utviklingshemmede nesten hele tiden. Etter videregående begynte jeg på en tradisjonell samfunnsvitenskapelig utdanning på universitetet, samtidig jobbet jeg med utviklingshemmede på fritiden. Var støttekontakt og jobbet som assistent i et par forskjellige boliger. Så ballet det egentlig bare på seg. Var i sivilteneste på et dagsenter og da gikk jeg rundt å spurte alle om de trodde jeg kunne bli en okay vernepleier. Da oppdaget jeg liksom at det var det jeg ville jobbe med. (Erling)

Erling begynte på en annen utdanningsretning og jobbet med utviklingshemmede. Han forteller at han var i sivilteneste, og arbeidet da på et dagsenter. I sivilteneste arbeider man som sivilarbeider. Denne statusen kan man få dersom man blir vurdert «ikke tjenestedyktig» av militæret. Man må ha nedsatte fysiske evner, psykiske utfordringer eller nekte førstegangstjeneste. Sivilteneste ble for øvrig avviklet i 2012. En sivilarbeider ble ofte satt til arbeid innen omsorgsykker, for eksempel dagsenter for utviklingshemmede, barnehager og sykehjem. Yrkesområdene sivilarbeideren ble satt til å jobbe i var, og er fremdeles dominert av kvinner. Som sivilarbeider jobbet Erling på et dagsenter for personer med utviklingshemming. Han forhørte seg med kollegaer om de syns han var en egnet kandidat til å bli vernepleier. Erling sier ikke noe om tilbakemeldingene han fikk var positive, men det kan tolkes dit hen ettersom det resulterte til at han søkte vernepleierutdanningen.

Christer forteller også om tidligere erfaringer, sivilteneste og andre påbegynte studier, før valget falt på vernepleierutdanningen:

Begynte som støttekontakt i tenårene. Alltid jobbet innen en tjeneste til utviklingshemmede ved siden av studier. Enten i flere forskjellige boliger, som assistent, som støttekontakt, som klubbleder på en fritidsklubb for utviklingshemmede, nattevakt. Ja, i det hele tatt. Rotet meg inn på universitetet fordi jeg skulle bli akademiker. Hoppet av universitetet, tok sivilteneste, selvfølgelig militærnekte. Gjennomførte sivilteneste mens jeg samtidig hadde utviklingshemmede inne som jobb. Etter siviltenesten jobbet jeg i et år og da kom den modningen. Jobbet da i en bolig hvor det var vernepleiere. Kombinert med at jeg var modnet inn i at det her var kanskje ikke så dum yrkesretning for meg, så søkte jeg. (Christer)

Christer forteller at hans erfaring med profesjonell omsorg startet da han var tenåring. Han nevner en rekke erfaringer han har tilegnet seg, og forklarer at å arbeide med mennesker er noe han opplever å mestre. Denne erfaringen ble opparbeidet før han søkte seg til utdannelsen, og dermed fremstår Christer som reflektert i forhold til sitt yrkesvalg.

Informantene fremstiller sitt yrkesvalg blant annet på bakgrunn av tidligere opparbeidet erfaring. Å holde fast på at et yrkesvalg ble tatt på bakgrunn av arbeidserfaring og kunnskap, kan ses som en strategi hvor informantene ønsker å formidle at de er helt ordinære menn. Til tross for at de arbeider i et kvinnedominert miljø. Det kan virke som at også disse mennene er opptatt av å bevare sin maskulinitet på samme måte som informantene i kapittel 4.1.1, hvor de fremstilte sitt yrkesvalg som en tilfeldighet. Ved å fortelle om erfaring kan man fremstå som en reflektert person, som er dedikert til sitt valg av yrke. Å være dedikert, interessert og oppslukt av noe man brenner for, kan også sees i sammenheng med en tradisjonell hegemonisk maskulinitet (Connell, 2005). I lys av Svare (2009), kan det tolkes som at informantene gjennom arbeidserfaringen har lært seg å praktisere omsorg til andre, og dermed kan de også anses som å være en del av erfaringseffekten.

Christer fremhever at han var militærneker, og gjennomførte sivilteneste på lik linje som Erling. En annen faktor som kommer frem i datamaterialet er påvirkningen av andre. Både Christer og Erling forteller om betydningsfulle møter med andre på arbeidsplassen i forkant av at de valgte å utdanne seg til vernepleiere. Det kan tolkes som en sammenheng mellom hvordan informantene snakker om erfaring, og deres møter med personer som kan ha inspirert, og påvirket informantenes yrkesvalg. På samme måte som Erling og David, kan møter med andre ha bidratt til at informantene ønsket å utdanne seg til vernepleiere. David forteller ikke om konkrete møter med andre, men uttaler; «*dette fordi jeg oppfattet at det hadde noe med progresjon å gjøre*». Dette kan tyde på at noen har inspirert David gjennom utøvelse av vernepleierfaglig yrkespraksis.

Erling og Christer beskriver begge hvordan spesifikke møter med andre ble utslagsgivende for deres yrkesvalg. Gjennom slike møter, er det sannsynlig å anta at de begge opplevde å få bekreftelse på at de disponerte gode egenskaper knyttet til helse- og omsorgsbransjen. Christer forteller videre at det kan ha vært de gode tilbakemeldingene som gjorde utslaget for at han valgte å bli vernepleier:

Jeg var ikke ferdig tenkt og jobben var ikke bildet jeg hadde av meg selv. Da var det akademia ikke sant. Kanskje jeg ikke aksepterte det med meg selv, at jeg kunne velge det som en retning eller at jeg ikke klarte å se det selv da. Fordi en stor del av meg gjorde jo dette her. Så fikk jeg gode tilbakemeldinger om at jeg hadde noe der å gjøre. Samtidig kunne gjøre karriere av det. Måtte surre litt rundt og jobbe litt. For meg var det en modning som gjorde at jeg var tryggere da jeg først tok valget. Men dette har stimulert meg gjennom hele oppveksten og det er det jeg kan for å si det veldig enkelt

Verken Erling eller Christer sier noe om det var kvinner eller menn som sto for de positive tilbakemeldingene de mottok. Dog hadde dette vært interessant å undersøkt nærmere. Homososialitet er aktuelt å trekke inn i denne sammenheng. Som nevnt tidligere viser begrepet til at et kjønn foretrekker å omgås med andre av samme kjønn, fordi det fungerer som bekreftende for deres kjønnsidentitet. Dersom Erling og Christer møtte andre mannlige vernepleiere der de arbeidet, kan det tenkes at de kan ha fungert som mannlige rollemodeller, og bidratt til at informantene følte seg friere til å velge vernepleieryrket. Dermed kan informantene ha vært en del av en homososial reproduksjon. Christer beskriver en opplevelse av trygghet knyttet til sin yrkesutførelse. Denne følelsen kan ha vært sentral rundt oppdagelsen av å ville bli vernepleier. Han beskriver dette som en del av en modningsprosess. Dette kan tolkes dit hen at Christer i utgangspunktet kan ha følte seg utrygg i arbeidssituasjonen, eller utilpass i det kvinnedominerte arbeidsmiljøet. Han forteller at det var en modning som gjorde at han ble trygg, og kunne dermed velge vernepleierutdannelsen. På den måten kan det tolkes som at det som mann kan være vanskelig å erkjenne at man passer inn i et kvinnedominert yrkesfelt. Erfaring kombinert med positive opplevelser innen yrkesutøvelsen, kan se ut til å fungere som en avgjørende faktor for at menn velger å bli vernepleiere.

4.1.3 Verdier

Svare (2009) hevder at menn som søker seg til helse- og omsorgsutdanningene muligens kan ha hatt en idealistisk innstilling til studiet. Det vil si at moralsk motivasjon stod sentralt da yrkesvalget ble tatt. Dette kan også forstås som «kall-rekruttering». Bakken (2001) fremmer at en slik rekruttering generelt er knyttet til kvinneyrker, hvor yrket i seg selv står lavt i kurs på grunn av økonomiske utsikter, men står høyt i kurs i folks bevissthet.

I forlengelsen av å omtale erfaring som en faktor for valg av yrke, forteller informantene at deres verdier også har påvirket deres valg. David uttrykte at han er interessert i *samfunn og medmenneskelige ting*, og at dette var en grunnmur for han selv i forkant av yrkesvalget. Ved å fremstille yrkesvalg basert på verdigrunnlag, kan valget til informantene også fremstå som reflekterte og gjennomtenkte valg. Verdisynet David beskriver går hånd i hånd med vernepleieryrkets humanistiske menneskesyn. Han kan med sine uttalelser dermed falle inn under det som betegnes som «kall-rekruttering». David fremstiller seg selv som en uegoistisk og omsorgsfull person. Dersom dette stemmer, innehar han også ferdigheter som er å anse som hensiktsmessige innen omsorgsykker.

Det er interessant hvordan informantene fremstiller sitt yrkesvalg basert på et verdigrunnlag som strekker seg tilbake til deres oppvekst og barndom. Et humanistisk menneskesyn blir synliggjort av Fredrik. Han mener at alle mennesker fortjener like muligheter til å delta i samfunnet, og få leve et liv i verdighet.

En grunnleggende verdi for meg er basert på et humanistisk menneskesyn. Alle mennesker fortjener en lik mulighet til å delta, til å leve et liv i verdighet. Å få delta og veilede i en sann hvor folk får muligheten til å ta tilbake deler av kontrollen av sitt eget liv og jobbe med potensialet. Det syns jeg er ekstremt verdifullt. (Fredrik)

Fredrik forteller om hva som er meningsfullt for han. Han beskriver en from for arbeidsmetode. Dette innebærer veiledning på individnivå, for å kunne åpne opp for muligheter og egenkontroll for enkelt mennesker. På denne måten arbeider han direkte med personers utviklings potensiale. En slik metode har sterke likhetstrekk med et humanistisk menneskesyn. Dette fremhever han også som sitt grunnleggende menneskesyn. I lys av dette er seleksjonshypotesen til de Vaus og Macalister (1991) relevant å fremheve. Denne innebærer som nevnt at arbeidstakere foretrekker yrker hvor de får anledning til å realisere sine verdier. Hypotesen er med på å underbygge Svares (2009) argument, om at det er menn

med idealistiske holdninger som havner innen helse- og omsorgsykker. Ut i fra seleksjonshypotesen antas det at informantenes verdier eksisterte før de valgte å bli vernepleiere. Yrket kan derfor ses som en nyttig arena, hvor informantene kan få uttrykket, og bekreftet sine opprinnelige verdier.

Informantene beskriver deres verdier som var til stede før de søkte vernepleierutdanningen. Geir hevder at han har hatt en omsorgsorientert personlighet. Han uttrykker at verdiene var til stede før han begynte å arbeide innen omsorgsbransjen slik:

Hatt en personlighet som har vært omsorgsorientert. Ligger veldig nær verdiene mine, og de hadde jeg før jeg begynte å jobbe i omsorgen. (Geir)

Verdiene informantene gir uttrykk for at de har, kan ha blitt adoptert gjennom utdanning og yrkesutøvelse. Hoel (1995) hevder at man forventer at klientbaserte yrkesutøvere, som for eksempel vernepleiere, vektlegger mer menneskekjærlige, eller omsorgsrelaterte verdier og holdninger. Dette fordi yrkets lønns- og karrierestruktur ikke gjør det naturlig å fremheve materialistisk gevinst. Slik sett er det ikke uventet at informantenes begrunnelser for yrkesvalg er idealistiske. Ettersom idealistiske verdier i større grad kan realiseres gjennom yrkesutøvelsen til en vernepleier, i motsetning til de materielle verdiene yrket tilbyr. De Vaus og MacAlisters (1991) dissonanshypotese er også relevant i denne sammenheng. Denne hypotesen legger i større grad vekt på hvordan et yrke kan bidra til å forme en person og hans verdier.

Vernepleieryrket er et av velferdsstatens yrker, og forvalter verdier og væremåter som er designet til å kunne fungere i et system. Dermed kan det tolkes slik at informantenes verdier kan ha blitt skapt gjennom utdanningen og yrkesutøvelsen. I denne sammenhengen er det interessant å se hvor de mener verdiene opprinnelig stammer fra.

Christer forteller at det er hans mor som har påvirket han verdisyn:

Min mor er helsefagarbeider. Fra jeg var 10-12 år, så var vi klarert som fosterhjem. Så jeg har vært vant til å ha det rundt meg. Det er mamma som har vært verdimaten for meg innenfor dette her. (Christer)

I moderne tid har kvinnen beveget seg fra omsorgsarbeid i hjemmet, til å være aktiv i yrkeslivet. Fredrik beskriver en lignende bakgrunn:

Moderen er sykepleier, spesialsykepleier, med masse videreutdanninger. Og i vår familie så har vi et satt syn på verdiene av de myke yrkene. (Fredrik)

Fredrik forteller at hans mor er spesialsykepleier med flere utdanninger. Hun fremstår dermed som en karrierebevisst kvinne, på lik linje som moren til Christer. Fredrik hevder at deres familie har et felles perspektiv på verdiene innen helse- og omsorgsarbeid. Han beskriver dette som *de myke yrkene*. På lik linje med Christer, kan det virke som at det er den primære omsorgsgiver som har påvirket informantenes verdisyn, og med det yrkesvalg. Det virker til at både Christer og Fredrik i stor grad er påvirket av å vokse opp med en mor, som har arbeidet i et yrke som innehar humanistiske verdier.

Halvor forteller også om påvirkningen fra sin mor i følgende uttalelse:

Min mor har alltid sagt at all kunnskap du har er nyttig, avhengig om du ser dirkete nytte av det akkurat nå. Desto mer du kan, desto mer du vet, jo lettere er det å komme seg videre og finne løsninger og gode alternative veier. (Halvor)

Halvor beskriver hvordan hans mor har påvirket hans tenkning omkring nyttigheten av kunnskap. Han legger frem hennes holdning til kunnskap, som en form for livsfilosofi. Basert på informantenes beskrivelser er det lite som tyder på at informantene har endret sine verdier etter at de startet å arbeide som vernepleiere. De idealistiske holdningene mennene hadde som utgangspunkt, er forenelig med verdier som er hensiktsmessige i vernepleierfaglig arbeidspraksis. Uten slike verdier ville det vært vanskelig for mennene og være gode representanter for sitt yrke. Solbrække (2005) fremmer i sin doktorgradsavhandling begrepet inderlig maskulinitet. Dette knyttes til det å oppvise en inderlig, og et genuint engasjement for arbeidet som utføres (Solbrække, 2005). Denne formen for inderlighet, og ekthet kan sees i forhold til mine informanters beskrivelser av å ha en agenda i vernepleieryrket.

4.1.4 Vernepleien er annerledes

Menn som velger helse- og omsorgsyrker kan sies å bryte med hva som anses som maskulint (Nordberg, 2013). Et fremtredende mønster i datamaterialet er hvordan informantene mener at vernepleien er annerledes enn blant annet andre helse- og omsorgsrelaterte yrker.

Geir forklarer forskjellene ved yrkene på følgende måte:

Nedslagsfeltet for vernepleiere er mer i tråd med den tradisjonelle mannskjønnsrollen enn for eksempel sykepleien, eller barnevernspedagog. (Geir)

Vernepleieryrket er som nevnt det kvinnedominerte arbeidsfeltet som har høyest andel menn, ca. 20 % (SAK). Seks av åtte informanter skulle i utgangspunktet bli sykepleiere.

Gjennomgående er hvordan informantene forteller at vernepleieryrket er «annerledes».

Erling uttrykker denne annerledesheten på følgende måte:

Det finnes flere menn med vernepleierutdanningen enn i de andre omsorgsyrkene. Jeg tenker jo at mannlige sykepleiere enten er veldig omsorgsinteressert eller homofil. Stereotypiene om en mannlig sykepleier er sterkere enn en mannlig vernepleier. Mannlige vernepleiere er litt annerledes. (Erling)

Stereotypiene som Erling beskriver, kan tenkes å være en faktor for at menn heller har valgt å bli vernepleiere. Han anser mannlige vernepleiere som annerledes, og det kan tolkes dit hen at han opplever mannlige vernepleiere som mer maskuline. David presenterer også yrket som annerledes:

Det er litt annerledes enn sykepleien ved at du har flere muligheter. Du kan jobbe med rus, du kan jobbe med utviklingshemmede i alle mulige kategorier, og du kan jobbe i fengsel. Og de tinga der er litt mer manngreier. Det har noe med allsidigheten hos en vernepleier å gjøre. (David)

David forteller om yrkesmuligheter som en viktig faktor for å velge å bli vernepleier. Han trekker også frem noen konkrete eksempler som han anser å appellere til menn. På lik linje med Erling beskriver også David vernepleieryrket som mer maskulint enn sykepleien.

Christer hevder at han som mannlig vernepleier har sikre arbeidsmuligheter og at det gjør at han har forstått noe som ikke andre menn har:

Det kan ses på som en trend. Vi menn har skjønt det. Det er jobbsikkert. Vi er verditunge og fulle av empati. Vi er menn, myke menn. Litt annerledes. (Christer)

Christer anser også at å velge en slik utdanning kan forstås som en type trend blant menn. Det kan tolkes som at Christer uttrykker seg rundt den moderne mannsrollen. En mann som ikke bare tar et samfunnsansvar i hjemmet, men også i arbeidslivet ved å velge et omsorgsrelater yrke. Det kan tenkes at Christer på denne måten fremstiller sitt eget yrkesvalg som et gjennomtenkt, og reflektert valg. Hans uttalelser peker også mot at andre menn, som ikke velger helse- omsorgsykker, ikke har forstått trenden han beskriver. «De andre» kan dermed ha tatt et mindre gjennomtenkt yrkesvalg. Slike menn, kan representere en mer tradisjonell mannsrolle, som baserer yrkesvalget på hva som «tidligere» ble ansett som moderne. Grunnlaget for valg av arbeid har da i større grad vært høy lønn og status.

Giddens (1991) hevder at refleksivitet i det senmoderne samfunnet handler om at mennesker studerer, og forandrer sosiale praksiser regelmessig, på bakgrunn av ny informasjon om en praksis. Slik kan kjønnsidentitet også forstås som en refleksiv konstruksjon. «Litt annerledes» kan dermed tolkes å beskrive «moderne» menn som er fristilt fra en tradisjonell tenkning rundt hva som anses som maskulint. Informantene i denne studien, kan forstås å iscenesette en denne «moderne» mannsrollen, som skal inneha flere sosiale ferdigheter, og en evne til empati og omsorg. I informantenes øyne kan menn være offer for tradisjonelle maskulinitetsnormer, i motsetning til de som for eksempel velger vernepleierutdanningen, hvor menn kan se ut til å velge ut i fra karaktertrekk og begjær (mening). Med dette kan det tenkes at «litt annerledes» representerer et bilde av menn i kvinnedominerte yrker, som representanter for en utpreget refleksiv maskulinitet.

5 Menn som vernepleiere

I forlengelsen av å belyse hvilke normer for maskulinitet mannlige vernepleiere uttrykker når de begrunner sitt yrkesvalg, er det interessant i en oppgave som denne, å undersøke hvilke forestillinger, og erfaringer informantene har knyttet til det «å være mann» omringet av kvinner.

I denne delen av analysen vil oppgaven ta for seg hvordan informantene erfarer, og fortolker deres opplevelser rundt egen, og andre mannlige vernepleieres yrkesdeltagelse. Med andre ord vil kapittelet forsøke å belyse hvordan informantene fremstiller, og ivaretar sin identitet som mann i en vernepleierfaglig yrkeskontekst. Oppgaven benytter som nevnt et sosialkonstruktivistisk perspektiv. På den måten vil oppgaven kunne identifisere hva informantene anser som maskulint i, og ved vernepleierfaglig praksis. Dette gjøres gjennom spørsmål knyttet til informantenes erfaringer om seg selv som mann, og rundt deres samhandling med det kvinnelige kjønn.

5.1 «Litt mer mannegreier»

5.1.1 Lett å være mann

I teorikapittelet presenteres kategorien «*medvirkende maskulinitet*» som del av Connells (2005) maskulinitetshierarki. Kategorien beskriver en gruppe menn som strekker seg mot den hegemoniske ordningen, men som ikke ser seg selv i denne gruppen. Denne gruppen menn støtter altså opp under den styrende samfunnsordningen, og tjener på at de kjønnede strukturene opprettholdes (Connell, 2005). I den forbindelse trekker Connell (2005) inn begrepet *patriarkalsk dividend*. Han hevder med dette at menn tjener på plasseringen av det patriarkalske som en verdi, hvor menn vil kunne benytte seg av fordeler. Williams (1995) beskriver dette mer konkret ved å hevde at det ikke nødvendigvis er menns faglige kompetanse som er avgjørende, men at det er deres kjønnsstilhørighet som åpner opp for yrkesmuligheter. I denne studien er det enkelte tendenser som belyser at mennene selv er klar over dette fortrinnet. Anders uttrykker det slik:

Det er mye lettere å være mann i et kvinnedominert yrke enn å være kvinne i et kvinnedominert yrke. Vi blir tatt mer hensyn til. Får mer oppmerksomhet, og har enklere dager enn det kvinner har. Å være mann i et kvinnedominert yrke har jeg sett på som veldig positivt. (Anders)

Anders opplever at menn i et kvinnedominert yrke blir tatt mer hensyn til, enn det kvinner blir. Videre formidler han at menn får mer oppmerksomhet, og at menn har det enklere enn kvinner. Andres bekrefter med dette at å være i mindretall som mann har sine klare fordeler. Halvor forteller også om hvilket utbytte han har ved å være mann i et kvinnedominert yrke:

Å være mann i en bransje dominert av kvinner er uproblematisk. Det er vanskeligere å være kvinne i en bransje dominert hovedsakelig av menn. Det gir deg en mulighet til å få fort makt. Det gir deg større gjennomslagskraft enn dine kvinnelige kollegaer med lik erfaring. Til og med om de har lengre erfaring. Det gir alle de fordelene det gir ved å være mann. Generelt sett vil jeg si at det gir meg større gjennomslagskraft. (Halvor)

Halvor beskriver at menn har en fordel av å være i et kvinnedominert yrke, kun på bakgrunn av sitt biologiske kjønn. For eksempel ved at det kan raskt gi muligheter for makt i en arbeidssammenheng. Han legger til at det å være mann også gir han større gjennomslagskraft i sin arbeidssituasjon. Halvor bekrefter med dette tidligere funn gjort av Connell (2005) og Williams (1995), i forhold til hvor fordelaktig det kan være å være mann i et kvinnedominert miljø.

I følge Williams (1995), eksiterer det også kamuflerte karrieremuligheter for menn relatert til ansettelse, og forfremmelse i sykepleieryrket. Mannlige sykepleiere nyter blant annet godt av sin minoritetsstatus, ved at de blir møtt med antakelser om at de er bedre ledere enn kvinner (Simpson, 2004, Floge & Merrill 1986, Evans 1997, Bloksgaard & Brock Faber 2004, Svare, 2009). Bengt beskriver at det å være mann i vernepleieryrket er uproblematisk i forhold til anskaffelse av jobb. Han uttrykker at han selv har fått de jobbene han har ønsket seg gjennom hele sin yrkeskarriere. Noe han selv synes er litt underlig:

Jeg har aldri fått nei på en jobb. Har fått de jobbene jeg har lyst på hele veien, og det er jo litt sært. (Bengt)

Det kan virke som om Bengt har blitt belønnet med jobb på vegne av sitt kjønn. Dermed befinner Bengt seg i det som beskrives som en usynlig «glassheis», hvor menn i større grad enn kvinner beveger seg oppover i yrkeshierarkiet. (Williams, 1995, Hultin 2003, Kvande 2002). Anders har også lignende opplevelser, og underbygger dette ved sine uttalelser:

Da jeg var ferdig med vernepleien raste jeg rett inn i ledende stillinger, uten å søke. Jeg ble nærmest som en magnet. Personlig ble jeg veldig gira og ble positiv påvirket av oppmerksomheten. Jeg fikk lettere posisjoner enn en del av mine kvinnelige medstudenter. (Anders)

Anders opplevde å komme i ledende stillinger rett etter endt studie. Stillingene fikk han uten å søke på dem. Det Anders beskriver som den *den positive oppmerksomheten*, er i tråd med Nordberg (2003). Han antyder at menn i kvinnedominerte yrker blir applaudert, og premiert av sine kvinnelige kolleger. Dette fordi de praktiserer en «mykere» form for maskulinitetspraksis. Denne praksisen er i følge Norberg (2003) svært ettertraktet i et kvinnedominert miljø, og det kan dermed tenkes at kvinnene kan kjenne seg igjen. Christer forteller at hans evne til å kunne vaske, og koke poteter imponerte hans eldre kvinnelige kolleger:

Jeg kunne vaske gulv eller sette på en kanne med poteter. Det var sånn «wow, så flink du er» fra de litt eldre kvinnelige kollegaene mine. (Christer)

Oppmerksomheten Anders og Christer har opplevd, kan ha bidratt til å forsterke deres ønske om å bli værende i det kvinnedominerte yrkesfeltet. Det kan dermed tenkes at mannlige vernepleiere blir anerkjent for at de innehar evner kvinner kjenner igjen. Med andre ord, så fremviser mennene evner som kvinnene muligens ikke trodde en mann kunne inneha. På den måten kan det tenkes at en mann blir ettertraktet i et kvinnedominert miljø. På bakgrunn av en slik antagelse kan de mannlige vernepleierne betraktes som karriereryttere, ettersom de så enkelt klatrer karrierestigen i deres bransje. Informantene har nesten alle beveget seg bort fra klientarbeid, og over i mer administrative stillinger. Dette kan anses som posisjoner hvor de innehar en høyere status. Slik vil informantenes arbeidsoppgaver være mer i tråd med samfunnets forventninger knyttet til deres kjønn. Informantenes klatring fremstilles som noe ufrivillig men likevel tilfredsstillende.

Konsekvensen av den bratte karrierestigningen kan ses i lys av at det bare er en mann av de åtte informantene, som fortsatt «bare» arbeider som vernepleier i dag. De andre mennene har benyttet seg av mulighetene de har fått i kraft av sitt kjønn, og beveget seg til ledende og veiledende retninger, eller med fag og fagutvikling innen sitt yrke. Blant informantene er det kun en mann som har valgt å gå over til et yrke som ikke er vernepleierelatert.

5.1.2 Kjønnsblanding og rollemodeller

Kjønnsbalanse på arbeidsplassen kan bidra positivt til arbeidsmiljøet (Svare, 2009, Baagøe Nielsen, 2003). Dette fordi det blant annet kan bidra til et bredere spekter av samtaletemaer, og interesser blant de ansatte. Behovet for kjønnsbalanse i helse- og omsorgsykker anses også som nødvendig, fordi man i møte med en av samme kjønn vil kunne opprettholde ens egen kjønnsidentitet (Svare, 2009). Arbeidsplasser som består av et likekjønnet flertall, vil i større grad kunne preges av baksnakking og konflikter, enn arbeidsplasser som har en høyere andel kjønnsblanding (Holter, Svare & Egeland, 2008). Studien til Holter, Svare og Egeland (2008) fremmer at menn i kvinnedominerte yrker, ikke reflekterte særlig over det å være mann blant mange kvinner underveis i studiene. Dette til tross for at de alle befant seg i et klart mindretall som menn. I datamaterialet til denne studien finner man et lignende mønster. Etter flere år i arbeidslivet anser informantene at kjønnsblanding på arbeidsplassen er positivt. David og Anders har uttalt seg slik omkring dette:

Senere i arbeidslivet har jeg tenkt mange ganger at kjønnsblanding er absolutt det beste. (David)

Det er viktig. Kjønnsblanding i alle yrker. Det er positivt. (Anders)

Det er gjennomgående i datamaterialet at informantene anser tilrettelegging for kjønnsblanding som sunt for arbeidsmiljøet, og arbeidsplassen. Et positivt aspekt ved større kjønnsbalanse kan være det sosiale aspektet. Dersom det er rom for homososialitet på en arbeidsplass, vil man ikke måtte opptre alene som mann. Noe som kan føre til økt trivsel. Dette kan tenkes å gjelde for begge kjønn.

Det er viktig med menn i yrker som er kvinnedominerte, på lik linje med at det er viktig med kvinner i yrker som er mannsdominerte. (Geir)

Tidligere studier (Svare, 2009, Holter, m.fl. 2008) trekker frem at en kjønnsblanding på arbeidsplassen er viktig for både miljøet og for trivselen på arbeidsplassen. Informantene i denne studien anser imidlertid kjønnsblanding som viktig fordi en vernepleier yter tjenester til både kvinner og menn. Istedenfor å snakke om trivsel på tvers av kjønn, fremstiller mennene viktigheten av deres tilstedeværelse i vernepleieryrket. I følge Nordberg (2003), kan menn i kvinnedominerte yrker oppleve at de fungerer som rollemodeller til de man yter tjenester til. En mann sin agenda blir da å presentere et «mannlig perspektiv», som er i tråd med dagens kjønnsrollemodell (Nordberg, 2003). Erling belyser Nordbergs antagelser ved å understreke at mennesker som mottar tjenester fra vernepleiere, også har behov for å møte menn. Han begrunner dette med at det er viktig med klare rollemodeller:

Det er viktig med menn, fordi det er viktig å ha klare rollemodeller.

Utviklingshemmede eller andre som mottar våre tjenester har behov for å møte menn.

(Erling)

Det er interessant hvordan Erling anser at man som mann, automatisk kan fungere som en rollemodell. Kun basert på sitt kjønn. Fredrik beskriver dette i mer detaljerte former:

Det er viktig med kjønnsbalanse så lenge normalisering er målet. For meg er det viktig når det er samfunnsdeltagelse, og norm vi jobber mot. Det er viktig at folk får lik anledning til å leve et samfunnsdeltagende og verdig liv. Og da tenker jeg at en relativt nøytral fordeling av kjønnsrollen, og kjønnsrollefiguren er nødvendig. Spesielt hos barn og unge, unge voksne. (Fredrik)

På lik linje med Erling, legger Fredrik vekt på betydningen av sitt kjønn i vernepleierpraksis. Fredrik hevder at en nøytral fordeling av kjønnsrolle er nødvendig å vise barn og unge. Dette er helt i tråd med hva barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (heretter kalt BLD) oppmuntrer til. I deres handlingsplan om likestilling (2014), er det ønskelig at menn skal fungere som rollemodeller for barn, og som modeller ovenfor andre menn. (BLD, 2014).

Christer viser til samme type samfunnsansvar:

Det er viktig med menn i omsorgsykker, for vi utfører tjenester til både menn og kvinner. Kjønn en kvalifikasjon i seg selv. Nettopp fordi at vi er rollemodeller. Og ikke minst, menn og kvinner har noen ulike perspektiver på omsorgsbiten og sånn. Kjønn er en kvalifikasjon. (Christer)

Christer insisterer på at kjønn er en kvalifikasjon, og presenterer også vernepleiere som rollemodeller. Christer gir også uttrykk for at kvinner og menn i utgangspunktet har et ulikt perspektiv på omsorg. Dette kan tolkes i den retning at Christer har en oppfatning om at kvinner og menn utfører omsorg på ulike måte. Dette kan forstås som en form for forskjells tenkning, hvor Christer anser kvinner og menn som ulike.

Et positivt aspekt ved større kjønnsbalanse kan som sagt være det sosiale aspektet. Dog er også homososialitet en betegnelse som kan kaste lys over opplevd ulikhet mellom kjønn. I følge Lipman-Blumen (1976), blir jenter og gutter oppmuntret fra barndommen av til samvær med samme kjønn. Dermed kan det tenkes at interesser, og kommunikasjonsformer utvikles ulikt. Dette kan være en mulig forklaring på hvorfor informantene betrakter kvinnens tilstedeværelse som annerledes enn sin egen. I følge Svare (2009), kan det ved mangel på en eventuell sparringspartner av samme kjønn, mangle noen å «gjøre» kjønn sammen med. Han hevder at kvinnedominansen i pleie- og omsorgsyrkene på denne måten bidrar til å undergrave menns identitet, ettersom de mangler sparringspartnere i yrket. Dette kan være en mulig forklaring på hvorfor menn distanserer seg fra kvinnedominerte yrker.

Informantene i denne studien anser kjønnsblanding som en fordel både for arbeidsmiljøet, og for mottagere av vernepleiefaglige tjenester. Dette begrunnes med at man yter tjenester til både kvinner og menn. Informantene opplever det slik at menn fyller en betydningsfull funksjon på vegne av sitt kjønn. På denne måten kan det tolkes som at informantene beskriver en avstand mellom kjønn. Dermed vil man ved å ha en jevnere kjønnsfordeling i arbeidsmiljøet, oppheve eller minske denne avstanden. I den sammenheng er det av interesse å undersøke nærmere i hvilken grad de mannlige vernepleierne, opplever de kjønnede forskjellene i yrkessammenheng.

5.1.3 Kjønnsideidentitet i vernepleien

Tidligere studier har gjort rede for hvordan menn i kvinnedominerte yrker ser ut til å utføre arbeid og omsorg, på måter som anses å være mer passende for menn. Menn har da også anledning til å benytte en form for retorikk, hvor de fremstår som mer kompetente enn sine kvinnelige kollegaer (Pullen & Simpson, 2009). I datamaterialet til denne studien, fremhever informantene hvordan kjønnete forskjeller kan by på utfordringer i en vernepleiers arbeidshverdag. Tidligere forskning tilsier blant annet at en gruppe i et kjønnnet mindretall, kan oppleve arbeidsmiljøet som konfliktpreget (Holter, Svare & Egeland, 2008). David belyser dette på følgende måte:

Et team med kjønnsblanding er absolutt det beste. Det har noe med kvalitet, erfaringer og måten å kommunisere på. Damer har en tendens til å vurdere ting litt ekstra mange ganger. Det har noe med en misforstått beskjedenhet å gjøre. Ved og ikke si ting sånn som det er. *"Jeg opplever at du"* istedenfor at de sier *"nei, nei, det er bra"*, også er det egentlig ikke bra. (David)

David fremhever at dersom en gruppe kun består av kvinner, vil det være større sannsynlighet for at det kan oppstå misforståelser og konflikter. Dette fordi han opplever at kvinner tenker og vurderer, i større grad enn det han opplever at menn gjør. Med dette tilegner han kvinner egenskaper han ikke verdsetter som mann. David fremstiller videre kvinner som diffuse, og til tider beskjedne, noe han ikke har erfart som særlig positivt:

Med en miks blir det litt mer direkte, og alliansene med damene brytes opp. Jeg opplever at menn tenker på en litt annen måte, og kommer med løsninger som setter i gang tankeprosessen på en annen måte enn en jente kan klare. Det er mer praktisk, og det er enklere. Enklere å gripe tak i. (David)

David uttrykker det slik at dersom det eksisterer en kjønnsbalanse, opplever han at kommunikasjonsformen blir mer direkte. Han har erfart at menn tenker på en annen måte enn det kvinner gjør, og han anser menn som mer praktiske. Gjennom dette generaliserer han, og tilegner egenskaper til menn, som han selv har større forståelse for. Ved å påpeke disse negative sidene hos sine kvinnelige kollegaer, fremhever han også sin egen, og hans mannlige kollegaers retorikk som mer fordelaktig. Dette samsvarer med tidligere forskning av Pullen og Simpson (2009). Det kan tolkes dit hen at distanseringen David fremmer fra sine kvinnelige

kolleger, forteller noe om hvor krevende det er i vår kultur å glemme alle kjønnskonvensjoner.

Halvor beskriver også en beskjedenhet, og en annerledes retorikk blant kvinner:

Menn tilfører mer kynisme. Mer faglig «*straight ahead go*» enn kvinner. De skal ofte være litt mer runde i kantene, litt mer «pleasing», både overfor foreldre, brukere og personalgruppe. Kjempevanskelig! Helt umulig! (Halvor)

Halvor erfarer at beskjedenhet rettes mot at kvinner er mer opptatt av å tilfredsstille andre, enn det menn. Dette anser han som helt umulig i praksis. Halvor kan med dette også forstås i den retning at han anser menn som *mer direkte* i sin kommunikasjonsform. Han opplever også at menn tilfører mer kynisme, og faglig direktehet enn hva kvinner gjør. I følge Pullen og Simpson (2009), uttrykker menn i et omsorgsyrke en maskulin omsorgsrolle. Dette kan for eksempel gjøres ved å fortelle om hvordan menn og kvinner utfører arbeidsoppgaver ulikt. Halvor bidrar med å sette ord på dette:

Menn tilfører et aspekt, et mannlig aspekt ved omsorgen som hjelper omsorgen i det moderne samfunnet. Som er blant annet dette med økonomistyring som er en sånn mannlig maskulin greie som kommer ovenfra og ned. (Halvor)

Halvor fremmer med dette at menn tilfører en mannlig side ved omsorg. Denne «siden» beskriver han som en evne menn har, og som han opplever bidrar positivt til omsorgsarbeidet i dagens moderne samfunn. Han peker på et eksempel vedrørende økonomistyring, som han anser som en maskulin egenskap. Det virker til at Halvor sikter til at menn innehar noe kvinner ikke har, og som er nødvendig på et organisatorisk plan. Han uttrykker gjennom dette at kjønn er knyttet til ulike former for kompetanse.

Begrunnelser knyttet til at menn i utradisjonelle yrker innehar noe spesielt og viktig å bidra med, kan hvile på en kulturell forskjells tenkning. I en slik tenkning fremstår menn og kvinner er grunnleggende ulike. Noen vil kanskje hevde at dette er en gammeldags måte å tenke på, men sett i lys av denne studiens datamateriale, kan det se ut til at det ikke er en uvanlig tankegang. Bengt har tidligere arbeidet som leder i en bolig, og har derfor også håndtert rekrutteringsprosesser. Han har erfart følgende:

Det mye mindre styr med karer. Beklager å si det, men det er så mye styr med damer, så du velger fort menn. Det finnes jo drama Queens blant kara også, men de er ofte litt enklere. (Bengt)

Bengt opplever at det er mindre bråk med menn, og unnskylder seg for å komme med en slik uttalelse. Han legger til at det finnes «drama queens» blant menn også, men at de er noe enklere å håndtere. Han opplever imidlertid at menn tenker mer på status enn hva kvinner gjør:

Menn er mer opptatt av status enn det kvinner er. Fordi menn er menn, og damer er damer. Vi skrudd sammen på ulike måter. Noen er samlere og noen er jegere, og jeg tror det er litt knytta til det da. (Bengt)

Bengt hevder at kvinner og menn er ulike, og det kan tolkes som at han anser det slik at *kjønnene* er biologisk forskjellige. Det er også interessant hvordan han benytter seg av betegnelsen jegere og samlere. Lorentzen (2006) hevder at man i skjæringspunktet mellom kultur- og biologisk forskning, kan se «*naturlige*» fellesnevnerne innen en kjønnsmessig organisering av samfunnet. Lorentzen (2006.) hevder at disse mønstrene har vært basert på natur og kultur gjennom historien. Kvinner er natur og menn er kultur. Privat og offentlig, hvor kvinner tilhører det private, og menn styrer offentligheten. Jeger og samler hvor menn jakter og kvinner samler.

Gjennom en slik tenkning er det gjerne naturen, privatsfæren og samlingen, som har blitt forstått å ha en lavere status. Menn er da motsetningen, og deres virksomheter har blitt fortolket som å ha en høyere status. Selv om menn er opptatt av hva jakten betyr, har ofte kvinnenens innsamling hatt en større betydning for det daglige kostholdet. I selve teorien har det ligget en grunnleggende forståelse om at forskjellen mellom kjønn også innebærer fravær av likeverd. Alle kulturer vi kjenner til har former for fordelinger mellom hva kvinner og menn foretar seg. Dette er nødvendigvis ikke ensbetydende med at den ene gruppen er underordnet eller undertrykt den andre, selv om det er slik i mange tilfeller (Lorentzen 2009).

Den moderne ideologien om at det eksisterer grunnleggende biologiske forskjeller mellom menn og kvinners kropper, har alltid bidratt til å begrunne, og naturliggjøre menn sin patriarkalske dominans over kvinner i samfunnet (Connell, 2005). Bengt som jeger, uttrykker det som at han innehar en ekstra dimensjon i sin omsorgsutøvelse, noe hans kvinnelige

kollegaer ser ut til å mangle. Han gir også uttrykk for at han aldri har hatt noen utfordringer, som følge av å være mann i et kvinnedominert arbeidsmiljø. Bengt legger heller ikke skjul på at det har preget han, og tilføyer at han har blitt ganske god til å håndtere damer:

Du blir jo preget av det og du blir ganske god til å takle damer. Jeg har aldri hatt noen problemer med det. Man kommer lettere unna som mann. Vi er ganske enkle når det kommer til stykket. (Bengt)

Menn og kvinner blir i dette kapitlet satt opp i en dikotom og stereotypisk ramme, der kjønn gjøres ved å beskrive avvik. Dette gjøres både gjennom hva informantene forteller om, og hva de beskriver. Det benyttes med andre ord kvinnelige konnotasjoner som «styr» og «beskjedenhet». Et slikt mønster kan knyttes til Connells (1995) forståelse av maskulinitet, som står i motsetning til femininitet. Det kan være enklere å samtale om et tema som omhandler menn, ved å sette det i opposisjon til kvinner. Det å skape slike skiller mellom kjønnene, kan tenkes å være en strategi for å sikre informantenes egne maskuline identitet. Slik kan det forstås som en strategi for å fremheve seg selv etter en mer tradisjonell maskulinitet. Avvik fra den tradisjonelle maskuliniteten kan bidra til skape en frykt for å bli umannliggjort i samfunnets, eller andre menns øyne.

5.1.4 Omsorgsfull, profesjonell og metodisk

Nordberg (2003) beskriver i sin studie av mannlige barnehageansatte, en type maskulinitet som er i «opprør» mot den hegemoniske maskulinitet, og dermed tar avstand fra en mer tradisjonell maskulinitetsform. Informantene i denne studien kan til dels sies å representere en slik moderne mannsrolle. Informantene virker til å distansere seg fra den tradisjonelle mannsrollen, og fremstiller seg selv i større grad som en «moderne mann». I Nordbergs (2003) studie beskriver mennene seg selv som mindre omsorgsfulle enn de kvinnelige ansatte. Hun forklarer dette med at informantene hadde problemer med å definere det de gjorde som «omsorg» (Nordberg, 2003).

Informantene i denne studien fremstiller omsorgsarbeid som en stor del av arbeidet som utføres av en vernepleier. I følge Jordal (2011), kan omsorgsarbeid forstås som innvevd i kjønne, kvinnelige betydninger. Profesjonell omsorg er tradisjonelt blitt knyttet til

kvinnelige egenskaper, hvor kvinnens «naturlige» omsorgsferdigheter ovenfor barn og familie, virkeliggjøres på offentlig arena (Jordal, 2011). I den sammenheng er det interessant å observere hvordan mennene i denne studien beskriver og formulerer begrepet «omsorg». Erling mener at det er et feil fokus knyttet til omsorg:

Det er veldig fokus på omsorg og femininitet, og det er nødvendigvis ikke så heldig.
(Erling)

David fremhever viktigheten med å være fleksibel i gjennomføringen av omsorgspraksis:

Vi skal gi omsorg. Men det er viktig at vi ikke gir for mye omsorg, for da hindrer vi utvikling. Flexibilitet er viktig. Du må på en måte være så profesjonell at du klarer å skille mellom dine egne ambisjoner, og den omsorgen du skal gi. (David)

Omsorg anses som en egenskap som kan læres, og som dermed kan presenteres på ulike måter. Sett ut ifra dette perspektivet, vil det da ikke eksistere en type mannlig, og kvinnelig omsorg. Et mønster i datamaterialet er hvordan informantene fremstiller omsorgsarbeidet i vernepleieryrket på en profesjonell og metodisk måte. Dette kan tolkes som en strategi hvor informantene ønsker å fremstille sitt kvinnedominerte yrke, mer i tråd med hva som anses som maskulint.

Det som gir status blant menn i vernepleieryrket er å jobbe med alvorlig problem atferd. Vernepleiermannen får status ved å snakke høyt om problem atferd. (Geir)

Geir beskriver hva han opplever er statusgivende for mannlige vernepleiere. Han forteller at ved å snakke om problematferd, vil man kunne oppnå status som mann i vernepleiersammenheng. Erlings uttaler seg også omkring samme tema på følgende måte:

Mange menn i vernepleie jobber med noe de synes er engasjerende eller spennende. Det gjør at de fremstiller det på en mer maskulin måte. At man jobber med utagering, fag og fagutvikling. Man fremstiller det på en sann måte at man ikke vil assosiere det bare med pleie og omsorg. (Erling)

Erling hevder at mange menn innen yrket arbeider med noe som engasjerer dem. Han opplever at ved å fremstille at man arbeider med fag og fagutvikling, eller med utagerende atferd, slik Geir også har påpekt, presenteres vernepleierpraksis mer maskulint. Det assosieres

da ikke kun med pleie og omsorg. David har lang fartstid som vernepleier, og har gjort seg mange erfaringer omkring det å samtale med andre om sitt yrke:

Som vernepleier får du et rykte på deg som tøff. Du må stå som profesjonell i situasjoner som er krevende følelsesmessig og fysisk. Det kan være smerte, tvang og makt. Kanskje blir du lugga, kanskje blir du spytta på. Det kan du selvfølgelig oppleve som sykepleier, men vi har mer redskaper for å kunne takle det. (David)

David bidrar med å forsterke et bilde av en hegemonisk maskulinitet når han beskriver at man blir oppfattet som tøff, når man forteller andre om vernepleierfaglig arbeidspraksis. Dette fordi hegemonisk maskulinitet kan anses som et slags kulturelt ideal. Et slikt ideal kan for eksempel frembringes av filmskuespillere (Connell, 2005). Det kan blant annet trekkes likheter mellom actionhelter fra filmverden, og Davids beskrivelser av en vernepleier sin arbeidssituasjon. David fremhever også viktigheten av å være profesjonell i yrket, og at det til tider kan være en påkjenning. Ettersom han som vernepleier kan både bli lugget, og spyttet på av personer han yter omsorg til. David hevder at han som vernepleier har flere redskaper til å takle slikt krevende arbeid, enn hva en sykepleier har.

Halvor beskriver hvordan det å arbeide med mennesker med utviklingshemming kan anses som et håndverk:

Det å håndtere utviklingshemmede mennesker i utagerende situasjoner, nektende situasjoner og andre typer situasjoner er et håndverk. Det å skjerme på riktig tidspunkt. Alt dette er et håndverk. Ferdigheter man må ha i fingra. (Halvor)

I likhet med David, forteller også Halvor om å inneha ulike redskaper for å kunne håndtere utfordrende situasjoner. Det å fremstille en profesjonell holdning til omsorgsutøvelse kan tolkes som en strategi for at menn skal kunne opprettholde sin mannlige identitet. Samtidig kan man ved å fremheve profesjonalitet på denne måten bidra med skape en avstand mellom tjenestemottaker og omsorgsutøver. Informantene beskriver en metodisk tilnærming omsorgsarbeid. På denne måten fremmes maskuline aspekter som tekniske ferdigheter, redskaper og profesjonalitet.

På lik linje med at sykepleiefaget på 1950-tallet tok et sprang mot et fokus på vitenskapsbasert kunnskap (Bakken, 2001). gjorde «atferdsterapien» i følge Owren (2011) sitt inntog i vernepleierfaglig sammenheng rundt 1973. Atferdsanalyse er en akademisk-

vitenskapelig disiplin, og metoden har sitt utgangspunkt fra lærings psykologisk forskning (Owren, 2011). Bakken (2001, 2004) beskriver dette tilskuddet til sykepleierfaget som en maskulinisering av sykepleierfaget, og hevder at menn klumper seg sammen på hva han kaller for ”maskuline øyer” i sykepleierfaget. Disse «maskuline øyene» er i følge Bakken (2001, 2004) arbeidsområder som er mer «actionpregede», og er ofte dominert av menn. Forskning (jf. Egeland & Brown, 1988, 1989, Bakken 2001, 2004) beskriver disse «maskuline øyene» som tilsynelatende godt tilpasset mannlige sykepleiere sin kjønnsstilhørighet. Datamaterialet til denne oppgaven viser at de maskuline øyene innen vernepleierfaglig arbeid, i stor grad omhandler hvordan mannlige vernepleiere tilnærmer seg arbeidet som utføres. En atferdsanalytisk tilnærming til tjenestemottakere er en metode hvor atferd årsaksforklares, og «repareres». Denne metoden virker å være tiltrekkende for informantene. Christer uttalelse belyser dette:

Atferdsvitenskap er mannetungt. Det tiltaler menn. Atferdsvitenskap og analyse er en måte å jobbe på som ikke er så omsorgstung, men mer metodisk. (Christer)

Christer setter ord på det Halvor og David også beskriver, når de forteller om krevende situasjoner og håndverksarbeid. De antyder at denne retningen tiltaler menn i vernepleieryrket. På bakgrunn av dette, kan atferdsvitenskap tolkes som en «maskulin øy» i vernepleierfaglig sammenheng. Dersom det arbeides på en slik måte, kan det virke som at menn konstruerer et mer maskulint bilde av seg selv når de da beskriver omsorgsutøvelse. Dette gjøres for eksempel ved å benytte seg av begreper og termer innen atferdsvitenskapen, som ikke omhandler pleie eller omsorg direkte. I følge informantene fremstår da vernepleieryrket som mindre omsorgstungt, og mer i tråd med hva som anses som maskulint.

6 Avslutning

Formålet med denne studien har vært å undersøke hvilke normer for maskulinitet mannlige vernepleiere uttrykker når de begrunner sitt yrkesvalg, og hva betydningen av dette kan si om kjønn i vernepleierfaglig yrkespraksis og arbeidsmiljø.

På bakgrunn av de ulike faktorer som ser ut til å ha bidratt til hvor studiens informanter befinner seg i dag, er kanskje ikke yrkesvalget nødvendigvis så tilfeldig som de selv fremstiller det. Funn i datamaterialet ser ut til å bekrefte tidligere forskning av Svare (2009). Hvilket underbygger påstanden om at det er menn med omsorgsevner som arbeider i helse- og omsorgssektoren. En del skrider inn i dette arbeidsfeltet vel vitende om sine evner til å gi omsorg, mens andre oppdager sine omsorgsevner underveis (Svare, 2009).

Studien har også funnet at tidligere erfaring fra omsorgsykker, samt påvirkning under oppvekst og familie, kan ha fristet informantene til å velge vernepleie som studie og yrkesvalg. Verdigrunnlag fremmes med dette som en medvirkende faktor for deres valg av yrke, hvor informantenes genuine interesse for å kunne realisere humanistiske verdier står sentralt. Det fremtones dermed en slags ekthet og inderlighet for virkelig å ville noe i yrket som vernepleier. Det fremgår også av intervjuene at informantene er stolte av sitt yrke, hvilket kommer til uttrykk ved flere tilfeller. Det er gjennomgående at denne stoltheten ser ut til å være knyttet opp mot deres medmenneskelige verdier og ikke til materialistiske elementer.

Videre var et interessant funn at flere av informantene ser ut til å ha «havnet» i helse- og omsorgssektoren, da de ikke har mestret andre utdannings- og yrkesretninger. Opplevelsen av mestring i omsorgsykket, gjennom blant annet gode tilbakemeldinger fra andre ansatte, virker å ha stått sentralt i informantenes påvirkning i valget om å bli vernepleier. «Varme velkomster», omsorgsopplæring, og mestringsfølelse er gjennomgripende i datamaterialet. Dette ser ut til å understreke noen av de viktigste faktorene for at informantene ønsket en karriere som vernepleiere.

Det fremkommer dermed at vernepleieryrket ikke var et yrkesmål for informantene i utgangspunktet, da heller sykepleien var den retningen flertallet av hadde mennene siktet seg til. Informantene ser heller ut til å ha oppdaget vernepleieryrket litt tilfeldig gjennom møter med utdannede vernepleiere. Felles for informantene er hvordan de alle beskriver vernepleien som «annerledes» og mer maskulint enn for eksempel sykepleien. Det er dermed sannsynlig å

anta at slike møter med andre menn i det kvinnedominerte yrket kan ha bekreftet deres kjønnsidentitet, og dermed spilt en sentral rolle da de valgte utdanningen. Sett ut i fra informantenes uttalelser kan det se ut til at vernepleieryrket i større grad tilfredsstillende en tradisjonell mannsrolle enn sykepleien.

På tross av at andre yrkes- og utdanningsplaner ikke gikk opprinnelig etter planen, er samtlige informanter i studien tilfredse og fornøyde med valget om å utdanne seg til vernepleiere. Informantene forteller at lav lønn, dårlig yrkesstatus og assosiasjoner til en kvinnelig kultur, ikke har preget deres yrkesvalg. Det er derfor svært interessant at syv av åtte menn i denne studien har beveget seg bort fra bare å jobbe som vernepleiere, og over i mer ledende eller veiledende type stillinger. Dette er posisjoner som kan sies å inneha en høyere status, og det virker dermed til at de mannlige vernepleiere ser ut til å nyte godt av sin minoritetsstatus. Informantene har blitt møtt med antakelser om at de som menn er bedre ledere enn kvinner, og dette kun på bakgrunn av sitt kjønn. Et annet interessant aspekt knyttet til deres kjønn, er hvordan samtlige av informantene uttrykker hvordan det å være en minoritet i yrket ikke oppleves som ubehagelig, men snarere fungerer som en fordel.

Informantene i studien belyser at det eksisterer karrieremuligheter for menn i yrket. Blant annet relatert til ansettelse og forfremmelser, hvor faglig kompetanse ikke behøver å være avgjørende. Det er heller deres biologiske kjønn som åpner for slike muligheter. Dette impliserer at menn, i større grad enn kvinner, har muligheten til å bevege seg oppover i yrkeshierarkiet innen vernepleie. Dette kan virke attraktivt for menn som velger seg til et kvinnedominert yrke, samtidig som det kan bidra til å kaste skygge over potensielle kvinnelige ledere.

Til tross for de karrieremessige fordelene informantene beskriver, fremmer de mannlige vernepleierne viktigheten av at det foreligger en god kjønnsbalanse på deres arbeidsplasser. Hvilket de anser som et positivt bidrag til arbeidsmiljøet. Et annet argument informantene synliggjør i den anledning, er viktigheten av likestilling ovenfor tjenestemottakerne. De anser selv at de fungerer som rollemodeller for både menn i omsorgsarbeid, og til de som mottar tjenester fra vernepleieren. Det kommer frem at de på denne måten kan presentere et «mannlig perspektiv» gjennom omsorgsutøvelsen. Samtidig kan de fungere som en type rollemodell som står for et kjønnsoverskridende alternativ.

Oppgaven fremmer argumentet om at deltagelse i vernepleieryrket også kan bli benyttet som en form for legitimerings- eller maskuliniseringsstrategi. Denne strategien har som formål å fremstå i tråd med en kulturelt godkjent, og gjenkjennelig maskulinitetsform. En slik strategi står sentralt ettersom hva som er ansett som maskulint i dag, i stor grad er kulturelt betinget, og påvirket av den historiske perioden et samfunn befinner seg i. Slik dagens samfunn utvikler seg kan egenskaper som ble knyttet til hegemonisk maskulinitet for 30 år siden, nødvendigvis ikke være dominerende i dag. Informantene i denne studien kan ses på som en form for «brytere», ettersom de bryter med en dominerende maskulinitetsform.

Gjennom oppgaven fremkommer det at de mannlige vernepleierne i denne studien, virker til å representere en form for alternativ maskulinitet. Sett i lys av deres uttalelser, tilsvarer denne alternative maskuliniteten en maskulinitetspraksis som fremmer sosiale ferdigheter, og evne til empati og omsorg. Denne maskulinitetspraksisen kan se ut til å være sammenfallende med hvilke verdier politikere og fagrelaterte organisasjoner ønsker at norske menn skal tilpasse seg i dagens samfunn. Den «myke» mannen kan dermed ses i lys av likestillingsprosjekt, hvor menn anses som viktige, og er ønsket til kvinnedominerte yrker.

På tross av at mannlige vernepleiere kan bryte med en tradisjonell maskulinitet og fremmer en mer moderne maskulinitetsform, kan det samtidig se ut som at de fastholder på noen sider ved en hegemonisk form for maskulinitet. Dette gjøres ved at de mannlige vernepleierne fremstiller maskuline sider ved sin arbeidspraksis. Dette kan bidra til å opprettholde deres kjønnsidentitet som menn. At de også «sklir» inn i lederstillinger, kan også tyde på at det er noe som denne gruppen deler med en hel del andre menn i samfunnet.

Litteraturliste

- Andersson, S., & Gunnarsson, E. (2003). Spegling och problematisering av mansforskning i arbetsliv och organisationer. I T. Johansson & J. Kuosmanen (red.), *Manlighetens många ansikten: fäder, feminister, frisörer och andra män* (s. 64-75). Liber: Malmö.
- Baagøe Nielsen, S., & Kirsten, W. (1997). *Jagten på den mandlige omsorgskompetence. Erhvervs- og voksenuddannelsesgruppen*. Roskilde Universitetscenter.
- Bakken, R. (2001). *Modermordet. Om sykepleie, kjønn og kultur*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bakken, R. (2004). *Mann i ingenmannsland*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, (2014). *Likestilling 2014. Regjeringens handlingsplan for likestilling mellom kjønnene*.
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/likestilling/likestilling_2014.pdf.
- Beauvoir, S. d. (2004). *Det annet kjønn*. Oslo: Bokklubben.
- Birkenlund, G. E., & Petersen, T. (2010). Det norske likestillingsparadokset. Kjønn og arbeid i velferdssamfunnet. I I. Frønes, & L. Kjølsvold (red.), *Det norske samfunn*. 6. utgave (s. 144-163). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Bloksgaard, L., & Brock Faber, S. (2004). *Køn på arbejde. En kvalitativ undersøgelse af mandlige sygeplejerskers og kvindelige polibetjentensarbejdsliv*. Aalborg: Universitetsforlag.
- Bondevik, H., & Rustad, L. (2006). *Humanvitenskapelig kjønnsforskning*. I J. Lorentzen, & W. Mühleisen (red.), *Kjønnsforskning en grunnbok* (s. 42-62). Oslo: Universitetsforlaget.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. I *Qualitative Research in Psychology* 3 (77-101). University of Auckland & University of the West of England.
- De Vaus, D. & F. MacAllister (1991). Gender and work orientation. *Work and occupations*, vol.18, s. 72-93 <http://dx.doi.org/10.1177/0730888491018001004>.
- Fellesorganisasjonen. (2013). *Vernepleieren – Utdanning og profesjonen*. Hentet fra <https://www.fo.no/getfile.php/01%20Om%20FO/Hefter%20og%20publikasjoner/Vernepleier.pdf>.

- Floge, L., & Merrill, D. (1986). Tokenism Reconsidered: Male Nurses and Female Physicians in a Hospital Setting. *Social Forces* 64 (4), 925-947. doi: 10.1093/sf/64.4.925.
- Frank, A. W. (2006). Health stories as connectors and subjectifiers. *Health: an interdisciplinary journal for the social study of health, illness & medicine*, 10 (4). (s. 421-440).
- Fromm, E. (1991). *Om kjærlighet*. Oslo: Aventura.
- Gadamer, H. G. (2010). *Sannhet og metode*. Oslo: Pax forlag AS.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-Identity. Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity Press.
- Haavind, H. (2000). Analytiske retningslinjer ved empiriske studier av kjønnede betydninger. I H. Haavind (red.), *Kjønn og fortolkende metode. Metodiske muligheter i kvalitativ forskning*. (s. 155-219). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Hammarén, N., & Johansson, T. (2010). *Identitet - kort og godt*. Fredriksberg: Samfundslitteratur.
- Hansen, M. N., & Mastekasaa, A. (2010). *Utdanning - stabilitet og endring*. I I. Frønes, & L. Kjølrsrud (red.), *Det norske samfunn*. 6. utgave (s. 116-143). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Harding, T., North, N., & Perkins, R. (2008). Sexualizing Men's Touch: Male Nurses and the Use of Intimate Touch in Clinical Practice. *Research and Theory for Nursing Practice: An International Journal* 22(2), 88-102. doi: <http://dx.doi.org/10.1891/0889-7182.22.2.88>.
- Haug, F. (1992). *Beyond Female Masochism. Memory-Work and Politics*. London and New York: Verso.
- Heggen, K. (2008). Profesjon og identitet. I A. Molander, & L. I. Terum (red.) *Profesjonsstudier* (s. 321-332). Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Holter, H. (1963) *Kvinnors liv og arbete*. Stockholm: Studieförbundet Näringsliv och Samhälle.

- Hoel, M. (1995). Yrkestilpassing og yrkesutvikling: en studie av arbeidstilknytning, yrkeskarriere og yrkesmotiver blant et kull høyskoleutdannede. Oslo: Institutt for samfunns- forskning.
- Hultin, M. (2003). Some Take the Glass Escalator, Some Hit the Glass Ceiling? Career Consequences of Occupational Sex Segregation. *Work and Occupations* 30 (1), 30-61. doi:10.1177/0730888402239326.
- Johansson, T. (1998). Från mansroll til maskuliniteter: en innledning. I Ekenstam, Claes og Jonas Frykman m.fl.(red.), *Rädd at falla. Studier i manlighet*. Möklinta: Gidlunds Förlag.
- Jordal, K. (2011). «Jeg vil bli en forbaska god sykepleier». To menns fortellinger om sykepleie som profesjonsvalg. I A. Leseth, & K. N. Solbrække (red.), *Profesjon, kjønn og etnisitet* (s. 57-70). Latvia: Cappelen Damm AS.
- Karlsen, H. (2011). Kompleks maskulinitet i et kvinnedominert studium. I A. Leseth, & K. N. Solbrække (red.), *Profesjon, kjønn og etnisitet* (s. 71-94). Latvia: Cappelen Damm AS.
- Kimmel, M. (1996). *Changing Men: New Directions in the Study of Men and Masculinity*. Newbury Park. Calif.: SAGE Publications. ISBN 978-0-8039-2996-8.
- Knudsen, A. (1996). *Her går det godt, send flere penge*. København: Gyldendal.
- Klinth, R., & Johansson, T. (2010). *Nya svenska fäder*. Umeå: Borea bokförlag.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju* (2. utg). Oslo: Gyldendal.
- Kvande, E. (2002). Doing masculinities in organizational restructuring. *Nora: Nordic Journal of Women's studies*; 10(1), 16-25. doi:10.1080/080387402317533853.
- Kuhnle, S. (1994). Velferdsstatens politiske grunnlag. I A. Hatland, S. Kuhnle, T. I. Romøren: *Den norske velferdsstaten*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Kullberg, K. (2006). Man hittar sin nisch. Om man i socionomyrket – karriær, minoritet och maskulinitet. Rapportserie i socialt arbete nr 6, 2006. Institutionen for vårdvetenskap och socialt arbete, Væxjö universitet.
- Laqueur, T. (1990). *Making Sex. Body and gender from the Greeks to Freud*. Cambridge: Harvard University Press.

- LDO. (2010). SaLDO 2010. Oslo: Likestillings- og diskrimineringsombudet. Hentet fra http://www.ldo.no/Global/SaLDO%202010/SaLDO_2010.html.
- Leseth, A., & Solbrække, K. N. (2011). Profesjon, kjønn og etnisitet. I A. Leseth, & K. N. Solbrække (red.), Profesjon, kjønn og etnisitet (s. 13-32). Latvia: Cappelen Damm AS.
- Liliequist, J. (1999). Från niding till sprätt. En studie i det svenska omandlighetsbegreppets historia från vikingatid till sent 1700-tal. I A.-M. Berggren (red.), Manligt och omanligt i ett historiskt perspektiv (s. 73-94). Stockholm: FRN.
- Lindsey, L. L. (2011). Gender Roles: A Sociological Perspective. 5th Edition. Boston: Prentice Hall.
- Lipman-Blumen, J. (1976). Toward a Homosocial Theory of Sex Roles: An Explanation of the Sex Segregation of Social Institutions. *Signs. A journal of women in culture and society* 1(3), 15-35. Hentet fra <http://www.jstor.org/stable/3172990>.
- Lorentzen, J. (2006). Forskning på menn og maskuliniteter. In J. Lorentzen, & W. Mühleisen (red.), *Kjønnforskning en grunnbok* (s. 121-135). Oslo: Universitetsforlaget.
- Lyngfoss, S. (2011). En dekonstruktiv tekstanalyse av Kari Martinsens omsorgsteori. Masteroppgave ved Institutt for helse og samfunn. Avdeling for sykerpleievitenskap og helsefag. Det medisinske fakultet. Oslo: UiO.
- Martinsen, K. (1991). Omsorg, sykepleie og medisin. Otta: Tano AS.
- Morgan, D. H. J. (1992). *Discovering Men*. New York: Routledge.
- Morgan, D. H. J. (1999). Arbeid og maskulinitet i endring. I *Kvinneforskning* 3/99, (s. 41-49)
- Mosse, G. L. (1996). *The image of man. The creation of modern masculinity*. New York: Oxford University Press.
- Nielsen, H. B. (2006). Kjønn og identitet. I J. Lorentzen, & W. Mühleisen (red.), *Kjønnforskning. En grunnbok* (s. 153-168). Oslo: Universitetsforlaget.
- Nordberg, M. (2001). Livet är skönt. Det beror ju på det en gör det till. Tommy, Lars och Åke – tre män i kvinnedominerade yrken. I C., Ekenstam, T., Johansson & J., Kuosmanen (red.). *Sprickor i fasaden. Mannligheter i förändring*. Möklinta: Gidlunds Förlag.

- Nordberg, M. (2003). Jämställdhetens spjutspets? Rollmodeller, velournissar och andra män i kvinnoyrken. I J. Kuosmanen, & T. Johansson (red.), *Manlighetens många ansikten: Fäder, feminister, frisörer och andra män.* (s. 76-102). Malmö: Liber.
- NOU, (2008) *Kjønn og lønn. Fakta, analyser og virkemidler for likelønn.* Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/39b49bdffe6f44faa80f6c3f26de2b8a/no/pdfs/nou200820080006000dddpdfs.pdf>.
- Oftung, Knut (2009). *Skilte fedre: Omsorg, mestring og livskvalitet.* Oslo: Unipub .
- Orem, D.E. (2001). *Nursing. Concepts of practice.* 6th edition. Mosby Inc.
- Owren, T., & Linde, S. (2011). *Vernepleiefaglig teori og praksis – sosialfaglige perspektiver.* Oslo: Universitetsforlaget
- Pullen, A., & Simpson, R. (2009). *Managing difference in feminized work: Men, otherness and social practice.* *Human Relations* 62 (4), 561-87. doi: 10.1177/0018726708101989.
- Rushing, B., & Winfield, I., (2004). *Work and breadwinner in Men and Masculinities: A Social, cultural and historical encyclopedia* (s. 837- 840). M. Kimmel (red.) & A. Aronson. CA: ABC-Clio.
- Schei, B., & Bakketeig, L., S. (2007). *Kvinner lider – menn dør. Folkehelse i et kjønnsperspektiv.* Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Simpson, R. (2005). *Men in Non-Traditional Occupations: Career Entry, Career Orientation and Experience of Role strain.* *Gender, Work and Organization*;12 (4), 363-80. doi: 10.1111/j.14680432.2005.00278.x.
- Solbrække, K. N., & Aarseth, H. (2006). *Samfunnsvitenskapens forståelse av kjønn.* I J. Lorentzen, & W. Mühleisen (red.), *Kjønnforskning en grunnbok* (s. 63-76). Oslo: Universitetsforlaget.
- Solbrække, K.N., Fransson, E. & Heggen, K. (2012). *Mannen og kallet. En kulturanalytisk studie av mannlige italienske sykepleiere og deres yrkesidentitet.* *Sykepleien Forskning*, 7(4):314-322.
- Solheim, J. & Teigen, M. (2006). *Det kjønnssegregerte arbeidslivet – likestillingens snublestein?* *Tidsskrift for Kjønnforskning*, 3.
- St.meld. nr. 8 (2008-2009). (2008). *Om menn, mansroller og likestilling.* Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet. Hentet fra

<http://www.regjeringen.no/nr/dep/bld/Dokument/proposisjonar-og-meldingar/stortingsmeldingar/2008-2009/stmeld-nr-8-2008-2009-.html?id=539104>.

- Svare, H. (2009). Menn i pleie og omsorg - Brødre i hvitt. Oslo: Universitetsforlaget.
- Thagaard, T. (2003). Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Wærness, K. (1982). Kvinneperspektiver på sosialpolitikken. Oslo: Universitetsforlaget.
- Van Manen, M. (1990). Researching lived experience. London: The Althouse Press.
- West, C., & Zimmerman, D. H. (1987). Doing gender. *Gender & Society* 1 (2) , 125-151.
Hentet fra <http://www.jstor.org/stable/189945>.
- Whitehead. S. M. (2001). Man: The invisible gendered subject. I S. M. Whitehead (red.) & F. J. Barrett, *The Masculinities Reader* (s. 351 – 368). Cambridge: Polity Press.
- Williams, S., & Willemez. W. (1993). Seekers and finders: male entry and exit in female – dominated Jobs. I Christine L. Williams (red), *Doing “woman’s work”: men in nontraditional occupations*. California: Sage publications inc.
- Williams, C. L. (1995). Still a man’s world. Men who do “Women’s work”. Berkeley and Los Angeles, California, University of California press.

Nettsider:

Statistisk sentralbyrå: SSB.NO

Statens autorisasjonskontor: SAK.NO

Vedlegg I

Invitasjon til å delta i forskningsprosjekt om

Menn i vernepleie – hvordan begrunner mannlige vernepleiere sitt yrkesvalg?

Forskningsprosjektet er en del av en mastergradstudie i helsefagvitenskap ved Universitetet i Oslo.

Hensikt med studien

Hensikten med prosjektet er å se på hvordan mannlige vernepleiere begrunner sitt yrkesvalg basert på bakgrunn og motivasjon. Informasjonen du gir vil være med å beskrive ulike grunner til at menn velger å bli vernepleiere.

Metode

For å finne ut mer om dette ønsker jeg å intervjuere menn som er vernepleiere og har jobbet som vernepleier i minimum 5 år etter endt utdanning. Intervjuet vil ta ca 1 – 1 ½ time. Det vil bli gjort opptak av intervjuet. Intervjuet vil bli gjennomført på avtalt sted.

Frivillighet og samtykke

Det er helt frivillig å være med og du har mulighet til å trekke deg når som helst underveis, uten å måtte begrunne dette nærmere. Dersom du ønsker å delta, undertegner du samtykkeerklæringen på siste side. At du deltar i prosjektet vil ikke ha konsekvenser for deg, din autorisasjon eller ditt arbeidsforhold. Dersom du senere ønsker å trekke deg eller har spørsmål til studien, kan du kontakte Alexander Karstensen på telefon: 90 22 40 97.

Anonymisering

Forskeren i prosjektet har taushetsplikt. Opptaket av intervjuet vil bli slettet så fort intervjuet er transkribert (dvs. overført til tekst). Dette vil skje senest to måneder etter at intervjuet er gjennomført. Informanten vil bli gitt et fiktivt navn som oppbevares med transkriberingen. Intervjuopptakene vil bli lagt inn på en passordbeskyttet pc uten tilgang til internett. Alle opplysninger vil bli behandlet konfidensielt, og ikke delt med andre i en slik form at du er mulig å bli gjenkjent av andre. Informantens identitet vil ikke bli delt med noen. Navn og kontaktopplysninger til informantene vil bli oppbevart på et annet sted der de ikke kan knyttes til prosjektet.

Ønsker du å delta i prosjektet? Send ditt JA på e-post til i.a.karstensen@studmed.uio.no

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om prosjektet og er villig til å delta i studien.

Navn:

Telefonnummer:

(Dato/Signatur)

Skulle du ha noen spørsmål rettet mot prosjektet er det bare å ringe Alexander Karstensen på telefon 90 22 40 97 eller send en e-post til i.a.karstensen@studmed.uio.no

Vedlegg II

Intervjuguide.

1. Først skal vi snakke litt om din bakgrunn:
 - Alder?
 - Bosted? Opprinnelig fra?
 - Sivilstatus?
 - På hvilken høgskole tok du vernepleieutdannelsen?
 - Hvilket år var du ferdig utdannet?
 - Jobber du som vernepleier i dag? – hva slags vpl arbeid?
 - I hvor mange år har du jobbet som vernepleier?
2. Hva var det som gjorde at du tok skrittet og søkte vernepleie utdanningen?
3. - andre retninger?
4. Hva slags tilbakemeldinger fikk du fra venner og familie da du fortalte om ditt valg av utdanning?
5. Hvordan opplevde du kjønnsfordelingen i kullet da du tok utdannelsen?
6. Hvordan opplever/opplevde du som mann å jobbe i et yrke (i en bransje) som er dominert av kvinner?
7. Hva slags forestilling tror du det norske folk generelt har om mannlige vernepleiere?
Er dette et bilde som er representativt for deg?

*(5.) Til de som **ikke** jobber som vpl.*

Hvordan gikk veien fra vernepleiefaglig arbeid til det du gjør i dag?

Hva motiverte deg til å gå fra vernepleiefaglig arbeid til det du gjør i dag?

Til de som jobber som vpl.

8. Hva tenker du om å jobbe som vernepleier resten av ditt liv som yrkesaktiv?
Har du andre planer?
9. Hva vil du si motiverer deg til å jobbe som vernepleier i dag?
10. Kan du tenke deg hvorfor menn som ønsker å bli vernepleiere?
11. Hva tenker du om viktigheten med menn i vernepleiefaget?
12. Har du noen tanker om hvordan man skal kunne rekruttere flere menn til vernepleieutdannelsen?